

מעמול

מגזין תרבות בדרום

קיץ 2010

Ma'amul

A southern culture magazine

معمول
مجلة ثقافية جنوبية

עורכים: בני ציפר ומיטל נדלר

מערכת: עידן אבוטבול, מרגנית אנג'ל, שי גנון, אמיר הורוביץ, לילך ויצמן, מירי ישראלי, חן ליפשיץ, יעל נגר, איילת נוילנדר, הילה סויד, רחלי פרידמן

יוצא לאור על ידי המחלקה לתרבות, יצירה והפקה במכללת ספיר

תודתנו לכל מי ששלחו מפרי עטם. לצערנו, קצר היה המצע מלהכיל את כל השפע הרב שהגיע למערכת ועם הכותבים הסליחה.

תודה מיוחדת לד"ר נחמי פז, מנכ"ל המכללה, על תמיכתו הנדיבה בהוצאה לאור של "מעמול", לפרופ' נורית גרץ, ראש המחלקה לתרבות, יצירה והפקה

צילום השער והצילומים בפנים החוברת: אלין נחמיה

כתובת המערכת: musaf.sapir@gmail.com

סדר, עימוד והבאה לדפוס: הוצאת אוב – ז.ע.פ.

ת"ד 20559 תל אביב 61205

www.ovzap.net

תש"ע 2010

הוא עלה ממרוקו, ביקר בספיר, שיפצנו אותו, שמנו לו אבקת סוכר, נקווה שהוא יעבור חלק בגרון ואם לא אפשר לשתות אתו תמיד כוס תה עם שיבא.

מעמול הוא מגזין פרי יצירתם של סטודנטים שנה ב' במחלקה לתרבות, יצירה והפקה, והוא יוצא לאור כחלק מפרויקט הגמר של מסלול המו"לות במכללת ספיר. במערכת המגזין תריסר סטודנטים, שבחרו את התכנים והרעיונות, אספו את החומר וערכו את הטקסטים בעבודה משותפת.

מעמול מבקש לשתף את הקוראים בהוויה הדרומית ולשוטט בין תחנות תרבות של עשייה מקומית. החל במילון "הסלנג הדרומי", פנייה שמאלה לראיון עם המשורר והסופר יליד שדרות שמעון אדף, אחר כך סיבוב פרסה לסיפורת ולשירה. ויש טורים אישיים, רשימות מסע וביקורות. שפע גדול.

מעמול מארח בין דפיו עבודות אמנות מעשה ידיהם של סטודנטים מן המחלקה המלווים את המגזין בתצלומים ובאיורים.

אחרי שעות ארוכות של ויכוחים סוערים, בניסיון להתמודד עם שפע החומרים שנשלחו, מערכת **מעמול** מקווה שהתוצר הסופי מעשיר, מצחיק, מעניין, מעורר תאבון ומרים תרומה מקורית לתרבות שלנו.

המערכת מבקשת להודות לכל היוצרים המשתתפים בחוברת, למרצים ששלחו מפרי עטם, ולמסעודה משרדות – או בשמה האמיתי, דודה שושי – על המעמולים מעשה ידיה.

עמוד זה הושאר ריק במתכוון

תוכן העניינים

- 7 כמו עיוור שפקחו את עיניו סטודנט מהפריפריה
- 10 סיפור פורנוגרפי אלחנן אפריימוב
- 15 אני מצטערת ששתקתי איילת נוילנדר
- 18 מה ואיך ללמד נורית גרץ
- 19 הדרך לסנטה קרוז שי גנון
- 22 כמה מהספרים באמת ייקראו? רחלי פרידמן
- 26 ואשדוד זיכרון סוכר מתוק חיים ביטון
- 29 "אל מרחבך נדרימה": מסע אל ארץ לא־נודעת עידן ירון
- 33 מה עם אחותו של ויליאם שייקספיר? מירית בראשי
- 35 ראיון עם שמעון אדף אלחנן אפריימוב ורחלי פרידמן
- 43 לעשות אבטיח עם אלכוהול מירי ישראלי
- 47 ביקורת חן ליפשיץ ואמיר הורוביץ
- 50 כדי לתבוע הקשבה, צריך לרקוע ברגליים עמרי הרצוג
- 54 "המוסף הזה הוא התחלת החלום" רב־שיח עם נורית גרץ
- 59 איפה זה דימונה? לילך ויצמן
- 61 "אז כבר לא רציתי להישאר במעברה" ליאת שטייר־לבני
- 65 שני שירים עמרי חורש

- 66 X ימים לאחר מגיפת אמנזיה מי־טל נדלר
- 67 זיכרונות נרקבים לאָטם רחלי פרידמן
- 70 המלחמה נגמרה. כרוניקה של כאב שרי שטרית
- 72 קורט אלחנן אפריימוב
- 73 התגובה של אנה ליזה למייל ממר אגוזי נישה
- 75 המכתב הזה הוא האמת שלי רחלי פרידמן
- 79 מילון הסלנג הדרומי עידן אבוטבול וחן ליפשיץ

כמו עיוור שפקחו את עיניו אחרי 25 שנות חושך

הוא סטודנט בספיר המגדיר את עצמו בן למשפחת מצוקה ומבכר להישאר בעילום שם. ביקשנו ממנו לכתוב רשימה ספרותית על חייו ועל הסביבה שבא ממנה. אבל בתוך כך נקלע לעימות אלים עם חבריו לשכונה, מפני שעיסוקו בכתיבה נראה להם זכר מאיים ומוזר. בתוך אקלים האיבה הזה הצליח להוציא מתוכו בכל זאת את הטקסט הנוגע ללב הבא

תמיד רציתי ללמוד אבל החיים לא איפשרו לי זאת. עד שהחלטתי "עד כאן!"

קמתי השכם בבוקר. תמיד אני קם מוקדם. וכמו תמיד, המראות הראשונים שצדו את עיני היו החצר המוזנחת הנשקפת מחלון חדרי. והקירות הסדוקים בפנים הבית, והסיד המתקלף. באותו יום הרגשתי שכמוני, גם הקירות מביטים בי. מה לי ולכם, אמרתי בלבי. היום יום גדול הוא לי ולא תצליחו להרוס לי אותו במראה העגום שלכם.

לבשתי את הג'ינס הכי יפה שלי, חולצת טריקו צמודה, משקפי שמש, סידרתי את השיער ויצאתי אל תחנת האוטובוס הקרובה. חבר מהשכונה פגש אותי והתפלא. הוא לא רגיל לראות אותי לבוש כך בשעת בוקר מוקדמת כל כך. "אני בדרך למכללת ספיר", קראתי. "נמאס לי כבר מהצורה של החיים שלי! אני רוצה ללמוד לתואר ראשון".

הוא הביט בי כתרנגול בבני אדם. "אחי, הכל טוב אתך?" שאל. "בדרך הנכונה לגרום לכך שיהיה לי טוב", עניתי לו. הוא הלך לדרכו ואני לדרכי החדשה, לחיים אחרים. בכניסה למכללה שאלתי היכן המשרד שמקבלים בו מידע על הלימודים, אבל לפני שפניתי לשם התיישבתי על הדשא שבכיכר הגדולה והדלקתי סיגריה, ועוד אחת, ועוד אחת. וראיתי בעיני רוחי את בית הורי המט לנפול, ואת הורי עצמם. "המצב בבית לא קל. מה יהיה? מה אני עושה פה בכלל?"

כן, אני בא ממשפחת מצוקה. וכן, מצוקה היא מלה יפה שנועדה לתת לעניים הרגשה טובה. רציתי לזרוק הכל מאחור, לשכוח את חלום הלימודים ולחזור הביתה, ולעבוד ולשוב לחיות את חיי השגרה שלי. אבל אז נזכרתי באימרה הרווחת אצלנו: "קשה יש רק בלחם, וגם אותו אוכלים". החלטתי להיכנס למרכז המידע.

המשרד היה מטופח, ושררה בו חמימות של בית. היועץ המליץ באוזני על מקצועות אלה ואחרים ואני האזנתי בשתיקה מפני שלא הבנתי הרבה מהמלים. לבסוף ביקש ממני את כתובת המייל. "אין לי עדיין מחשב", התנצלתי. "וגם לא מייל". יש לי הרגשה שהוא לא האמין לי. מיד אחרי שחזרתי הביתה חיפשתי במילון כמה מהמלים שיצאו מפיו של היועץ ולא ידעתי מה פירושו. התברר לי שהוא היה באותה מידה יכול להשתמש במונחים פשוטים יותר.

סיפרתי להורי שהלכתי למכללה כדי לברר על אפשרות ללמוד שם. מיד הבחנתי בניצוץ שבעיניהם ובדמעות שנקו בהן אבל יבשו עד מהרה. כי אמא ואבא אף פעם לא בוכים. "תוכל להתמודד עם הלימודים למרות כל הבעיות?" שאלו. "אם לא אנסה, איך אדע?" השבתי.

קבעתי פגישה ייעוץ נוספת ועוד פגישה ועוד פגישה עד שמצאתי את המקצוע המעניין אותי. נרשמתי ללימודים. ובו בזמן הייתי אכול ספקות. מה יהיה אם לא אצליח? אבל אז שמעתי את עצמי אומר בגאווה: אני, בחור משכונת מצוקה, מתחיל ללמוד לתואר ראשון!

הגיע היום הראשון ללימודים. קמתי מוקדם, כאמור אני תמיד קם מוקדם. מהסיבה הפשוטה שברוב החלונות אצלי בבית התריסים שבורים, ואין כסף להחליף אותם. הכסף משמש לקניית מזון וליותר מזה לא נשאר כלום. על כן, כשזורחת השמש, אני יודע שהמקום הראשון שקרניה מבקרות בו הוא החדר שלי. הרגלתי לזה. לכל דבר מתרגלים.

מרוב התרגשות, הכל בדרך נראה פתאום חדש בעיני. אפילו האוטובוס שהסיע אותי לשם נראה מצוחצח מתמיד. ושוב התרגשות: השיעור הראשון. חיפשתי פנים מוכרות בקהל הסטודנטים ולא מצאתי איש. הקשבתי והקשבתי ולא לגמרי הבנתי על מה מדברים. רק בהפסקה הבנתי מדבריהם של חברי לכיתה שנכנסתי לקורס במתימטיקה, שאינו שייך אלי.

אט אט התיידדתי עם סטודנטים רבים. הם טענו שאני מצחיק אותם, תומך בהם ומבין אותם. החיים במכללה יפים כל כך. העצב תוקף אותי ביציאה, כשאני חוזר אל המציאות.

אט אט גם למדתי לדעת כמה לא הבנתי דברים שעד כה נראו לי מובנים מאליהם. במשך 25 שנים הייתי עיוור ועכשיו נפקחו עיני לראות. נגמר הסמסטר הראשון. ואז המבחנים. כולם התלוננו על הלחץ המטורף שהם נמצאים בו ועל החששות שלהם. אני אינני טיפוס שנלחץ. וכך תמה תקופת המבחנים וחיכיתי בכיליון עיניים לציגונים. בעת ההיא החליט אבא לקנות לי מחשב במתנה, כפרס על כך שהתחלתי ללמוד. האיש העניי הזה התעקש וקנה לי מחשב. בעיני רבים, מחשב הוא דבר מובן מאליו. לא בשבילי.

כשראיתי על הצג את הציון הראשון נישתי להורי כדי לספר להם. "מה זה ציון?" שאלו. "זה טוב או לא?" ו"כמה צריך לקבל?" הסברתי להם ש-89 זה ציון לא רע. ו-100 זה הכי גבוה. "אלוהים אתך." יש להבין שהורי לא למדו מעולם באופן מסודר. אבא עלה לארץ מתוניסיה ואמי באה מן האי ג'רבה. אחרי עלייתו, אבא נשלח למעברה. הוא עצמו לא מרבה לדבר על כך. קשה לו.

אמא אינה יודעת קרוא וכתוב אבל בעיני הם פרופסורים של החיים! הם גידלו שמונה ילדים בתנאים לא תנאים ועברו את כל המכשולים האפשריים. נדמה לי שאמא בת 67. אני לא שואל אותה לגילה. אשר לאבא, אני יודע שהוא נולד ב-1939, וזה התאריך המופיע בתעודת הזהות שלו, אבל לדבריו הוא נולד לפני כן, ופקידי העלייה כתבו תאריך לידה כראות עיניהם. אבא עובד בלית ברירה כמנקה רחובות. כשבחבורה שלנו במכללה עוברת השיחה אל ההורים אני מרגיש מבוכה ומסתלק, בעילה שאני צריך לצלם מאמרים.

יש לי חשש שיום אחד לא יהיה לי מאין לשלם את שכר הלימוד. עלי לציין שאני עובד במשרה חלקית ומשתכר בין 1000 ל-1500 שקלים. ציינתי כבר שאני כמו עיוור שפקחו לו את העיניים אחרי 25 שנות חושך. וכמו שעיוור שהחזירו לו את מאור עיניו לא יותר עליו תמורת כל הון שבעולם כך גם אני לא מתכוון לוותר. אני אסיים את התואר הראשון ואפשר גם שאמשיך ללימודי התואר השני והלוואי שגם לדוקטורט. כך אוכיח לכולם, לחברי מהשכונה, להורי, לאחי ובמיוחד לעצמי שגם מתוך עוני, ומשכונת מצוקה מוכת סמים ופשע, אפשר להיחלץ אם רק יודעים לבחור בדרך הנכונה. צריך לזכור שהחיים דומים לרכיבה על אופניים. כשמפסיקים לדרוש סימן שנמצאים בירידה. הקושי מתחיל בעליות וזה המבחן האמיתי.

סיפור פורנוגרפי

בלי מחשבות, בלי ציפיות, גבר צריך לעשות מה שגבר צריך לעשות. אחת עשרה שעות ביום, חמישה ימים בשבוע הוא עובד כמו בורג. ביום חמישי הוא צריך בחורה. הם הכירו באינטרנט, קבעו ליד המקדונלדס בקניון. הולכים לסרט, מאחורי זלת "לעובדים בלבד" הם מדליקים סיגריה, לא, היא לא שמעה על יונה וולך. אולי פעם ייצא לה

צלצול הפלאפון העיר אותו, מעבר לקו היא שאלה "איפה אתה? שכחת ממני?" הוא ענה לה שלא ושעוד רבע שעה הוא יגיע כי הוא פשוט נתקע בגלל איזה עניין. עוד כמה דקות הוא יפגוש אותה במקום שהם קבעו ליד המקדונלדס.

היום שלו התחיל בחמש וחצי, בשש הוא הגיע למפעל ובחמש וחצי הוא היה בבית.

יום חמישי, סוף שבוע, היום הוא יוצא לדייט השבועי שלו. עברו כבר כמה חודשים מאז הוא נפרד מהחברה שלו, קשר שהתחיל ונגמר בלי להשאיר בו צלקות.

בזמן האחרון מדי שבוע הוא נפגש באופן מקרי עם בנות שהוא מכיר באינטרנט. ההיכרויות באינטרנט מתנהלות באופן כאוטי מאוד, לא תמיד יודעים מול מי עומדים ואנשים שואלים זה את זה שאלות שבלוניות. זה מתחיל ב"אנחנו מכירים?" (אם היינו מכירים בטח הייתי אומר לך את זה) ומשם זה יכול לעוף לכל כיוון אפשרי. יש כאלה שפשוט מסננות אותך אבל אתה ממשיך לכתוב להן רק בשביל הספורט. יש כאלה שעונות לך ובנקודה שהן מבינות שהן לא מעוניינות הן אומרות "יאללה ביי". אבל אתה ממשיך להתעקש עד שהן מסבירות בצורה מאוד עניינית: "לא מעוניינת במין וירטואלי וגם לא מעוניינת להיפגש במציאות". ויש הסוג השלישי, המיעוט המנחם. ועם אחת כזאת הוא היה אמור להיפגש בשש וחצי ליד המקדונלדס.

אחת עשרה שעות ביום, חמישה ימים בשבוע הוא עובד כמו בורג. והנה הגיע יום חמישי, הוא צריך להיפגש עם בחורה. מרוב עייפות הוא נרדם ושכח מהדייט שקבעו.

עכשיו הוא במונית. הראש טאבולה ראסה, בלי מחשבות, בלי ציפיות, גבר צריך לעשות מה שגבר צריך לעשות. כעבור רבע שעה הוא בקניון. הוא מזהה את הבחורה, ניגש אליה בקצב של ארבע רביעיות, אחת שתיים שלוש ארבע... הוא מתנצל על העיכוב ומנסה לחייך. לשדר סוג של קוליות.

הבחורה נשמעת נלהבת. יש לה טון דיבור קופצני ובניגוד אליו היא משדרת התעניינות, חיים, סוג של אנרגיה שאבדה לו מזמן. אבל נימת הדיבור שלה מעצבנת אותו, היא מספרת לו על חייה, על היום יום שלה, בנקודה מסוימת הקול שלה קופץ טון וזה צורם לו באוזניים, הוא שואל אם היא רוצה ללכת לסרט והיא משיבה בחיוב. מתוך כל הסרטים שמקרינים באותו יום הם בוחרים בסרט אמריקאי רומנטי.

בכניסה לאולם היא אומרת שהמון זמן לא היתה בקולנוע ושה מרגש אותה. תוך כדי שהיא תופסת את ידו ומספרת על התרגשותה הוא מרגיש שיש לה ריח רע מהפה.

סוף שבוע שמתחיל עם בחורה שהוא פוגש לראשונה, בחורה מתלהבת, צעקנית, עם ריח רע מהפה והם הולכים לסרט הוליוודי זול. מה יכול להיות יותר גרוע מזה.

קולנוע לא משקף את המציאות, סרטים יוצרים לנו את המציאות. אנחנו מנסים להידמות לכוכבי קולנוע, מתנהגים כמוהם, ובצורה נואשת מנסים להכניס לחיינו את הקיטש הקיים בסרטים מסוג ב'.

הם התיישבו באמצע האולם, במקום נוח. האולם ריק כמעט, פה ושם רואים כמה תיכוניסטים וזוגות נשואים. במשך רוב הסרט הוא מחזיק את ידה. הסיפור הלעוס שסופר כבר יותר מדי פעמים מעלה בהם באופן מפתיע את התחושה של "גם אני רוצה". ההצגה נגמרת, האור נדלק והאולם מתרוקן באופן מסודר. הם נשפכים לתוך העורקים של הקניון, מסתובבים בתוך המבוכים של הדבר הכמעט חי הזה העשוי בטון. הם יוצאים לתוך ההמולה של יום חמישי בערב. המון אנשים שמסתובבים בקבוצות או לבד, מדברים בסלולרי, נדמה שיש לכל אחד מהם איזשהו יעד או מקום להגיע אליהם מסיבה לא הגיונית.

הוא שואל אם היא רוצה לשבת לאכול משהו והיא אומרת שלא. הם עוברים ליד חנויות בגדים, כל כך הרבה חנויות בגדים, יותר מדי חנויות בגדים. היא אומרת שהעונה הזאת לא מוצלחת וכבר כמה שנים שהיא

כמעט ולא מוצאת בגדים לטעמה. אחרי המשפט הזה הוא מתחיל לחבב אותה. סוף סוף מצא בה משהו משותף לשניהם. גם הוא חושב שהבגדים כבר כמה שנים לא מיוחדים ולא מרגשים. הוא מציע לה מסטיק היא שואלת איך עבר עליו השבוע. סמול טוק נחמד. ליד חנות צעצועים הוא מבחין בדלת שמיועדת "לעובדים בלבד" ומציע להיכנס לשם לעשן סיגריה.

הם נכנסים לתוך מסדרון, פונים שמאלה, ימינה, ולפני הפנייה למעלית הם מחליטים לעצור ולהדליק סיגריה. הוא שואל אותה איזה ספרים היא אוהבת, היא אומרת שהיא מטורפת על אוסקר ויילד והספר שהכי הרשים אותה הוא "חשמלית ושמה תשוקה". היא שואלת איזה ספרים הוא אוהב. באופן אוטומטי עולה בו מחשבה להתחיל לדבר על דוסטוייבסקי, צ'כוב, ניטשה, אבל הוא עוצר בעצמו. הוא מרגיש שזה יישמע פלצני מדי, אינטליגנטי מדי, יותר מדי נקי ולא סקסי. זה פשע לעמוד כמה סנטימטרים מבחורה כל כך מלאת חיים ולדבר אתה על ספרים חכמים או מתחכמים בשעה שאתה מרגיש את ריח הגוף שלה. אין דבר יותר ראשוני, בסיסי וחייתי מריח גוף. לא ציצי, לא תחת, לא עיניים. לאף אחד מהדברים האלה אין השפעה ממגנטת כמו ריח גוף.

הוא אומר לה שהוא אוהב כל מיני ספרים, הספר האחרון שהוא קרא הוא ספר של יונה וולך. היא שואלת "מי זה?" הוא מסביר לה שזאת משוררת שמתה בגיל 41 מסרטן. זה מרתק אותה והיא מקשיבה בעניין. היא אומרת שלא יצא לה להכיר את השירים של יונה וולך. הוא מחייך ואומר שעוד ייצא לה. הם עומדים בתוך המסדרון הזה במשך זמן של חצי סיגריה ומתחככים זה בזה. יש לו עוד חצי סיגריה לעשן שהוא חייב לסיים. הוא כל כך חושק בה. אבל יש לו הרגל מגונה של "לסיים עד הסוף", את המשקה, את הג'וינט, להפיל את הבאנג, להסניף את השורה האחרונה, לגמור את מה שיש בצלחת. הם ממשיכים להתחכך. הזמן הזה נראה לו כמו נצח. הוא זורק את הסיגריה ותופס אותה בעורף בידו הימנית ומנשק אותה באגרסיביות, מדביק אותה לקיר ונושך אותה בשפה התחתונה.

הם כמו שני מגנטים, כמו שני חלקי פאזל, הם נראים כמו ציור צבעוני שניתז על קיר הבטון האפור. הוא מנשק לה את הפנים, את הצוואר, את תנוך האוזן, הוא מכניס את התנוך לתוך פיו ומנסה לבלוע אותו, זה מדליק אותה. היא נושכת את תנוך האוזן שלו. צמרמורת עוברת בגופו. בידו השמאלית הוא מלטף לה את החזה, את הבטן, תופס אותה בתחת, מנשק לה את החזה, היא נועצת את ציפורניה בגבו

בחוזקה, עד כאב, שורטת אותו, הוא מלטף לה את הרגליים, את העור הנעים והחלק שלה. לאט לאט הוא מכניס לה יד לתוך התחתונים. היא רטובה. היא תופסת אותו בתחת. מצמידה אותו חזק לגופה. ביד אחת הוא מזיז את התחתונים שלה. ביד האחרת הוא פותח את כפתורי הג'ינס. המון קואורדינציה. המון פעולות בבת אחת.

היא עוטפת אותו ברגליה ונתלית עליו לאט. הוא מרגיש אותה. בגופם עוברות רעידות. הוא לא נכנס לתוכה הוא משתפשף בדגדגן שלה. היא נושכת לו את האוזן, את הצוואר, היא שורטת אותו, היא לוחשת לו באוזן: "תזיין אותי כבר".

הוא לא ממהר, הוא נהנה מהמשחק, מושך את שערה חזק לאחור, הזין שלו עומד, הביצים מתפוצצות, הוא מרגיש את הנשימות שלה, הוא סופר את הנשימות שלה, הוא נושם אתה ביחד, שאיפה נשיפה, שאיפה נשיפה, הוא מרגיש את חום גופה, משפשף אותה עם הזין כמו ג'ויסטיק עוד כמה רגעים ועובר שלב.

הוא מחכה לרגע המתאים וחודר לתוכה במפתיע. נשימתה נעצרת. הוא זו בתוכה מצד לצד, בתנועות מעגליות, לבבותיהם פועמים בקצב אחיד. שני אנשים עושים אהבה בתוך חיה ענקית עשויה בטון, בתוך העורק של המקדש לריקנות, לכולם, לקפיטליזם. הם כמו נגיף בתוך הגוף המפלצתי הזה. זה לא אמור לקרות, זה לא לפי חוקי המשחק. בכל שנייה מישהו יכול להפתיע אותם. עכשיו זה כבר לא מטריד אותם. הם לבד בתוך המערה שלהם. פניה זוהרות, עיניה עצומות. הוא יודע שהוא עומד למבחן ורוצה לעבור אותו בהצלחה. כמו במשוואה מתימטית מורכבת הוא בוחן כל תזווה, הוא לא רוצה לאבד שליטה. יש לו רצון חזק מאוד לענג. הוא מאיץ את התנועות ואת הנשימות, מתחת לחולצה הציפורניים שלה עמוק בתוך גבו. היא עומדת לגמור. הנשימות שלו קולניות יותר, הוא מושך לה חזק בשיער, הוא נמצא עמוק בתוכה, מנסה לחדור עוד קצת ועוד קצת, היא מהדקת את רגליה מסביבו כמו פיתון, כמו לסת ננעלת של פיטבול. ברגע שהיא גומרת היא פולטת אנחה עדינה. הוא נותן לעצמו לאבד שליטה. בתוך כמה שניות הוא מוכרח לגמור, הוא עושה תנועות אחרונות בתוכה, יוצא ממנה, משתפשף בגופה. גומר.

הם עומדים שם ליד הקיר ראש בראש. הוא פורץ בצחוק. היא מצטרפת אליו. הראשים שלהם זזים בצורה סימולטאנית. הוא עוצר, לוקח נשימה, שואל אם היא לוקחת גלולות. היא עונה: "כן... עכשיו אתה נזכר?" והם ממשיכים לצחוק.

היא שולפת מגבונים ובקבוק מים מהתיק.
תיק של בחורה הוא כמו פק"ל של לוחם ביחידה מובחרת. יש בתוכו
מפתחות, מייק אפ, פודרה, סומק, שפתונים, בושם, יומן, ארנק, סיגריות,
מצתים שלא עובדים, משקפי שמש, ספר של רם אורן ועמוק עמוק
בתוכו יש סיכוי להיתקל בטיל בליסטי בין יבשתי.
הם מעשנים סיגריה, מדברים בשקט, מסתכלים זה בזה בעיניים. הם
מבינים איפה הם נמצאים ומחליטים לצאת משם. הם יוצאים בשקט אל
תוך ההמולה של הקניון כמו ילדים שגנבו סוכריות מחנות ממתקים.
כמו רבי שמעון בר יוחאי אחרי שתיים עשרה שנים במערה. האור,
הרעש, ההמון של יום חמישי. הבחורות החלולות, הגברים המבוגרים
והאומללים עם נשותיהם, גרושות שרופות מבלונד, סיגריות, קפה
וחמסינים. ילדים מתרוצצים, מתוך הרמקולים דיוויד בואי שר:

And all the fat-skinny people
And all the tall-short people
All the nobody people and all the somebody people
I never thought I'd need so many people

היא אמרה "כמה שאני שונאת אתיוכים". אני מצטערת ששתקתי

כל היום חשבתי עליה. איך היא מסוגלת לדבר איך שהיא מדברת! איך היא מסוגלת לחשוב בכלל דברים כאלה! ואז הבנתי קצת יותר תרבות מהי. כנראה שפשוט התרבות שלה שונה משלי. זה מתחיל מהבית, הביטחון העצמי, הביטחון הכלכלי, כל מה שיש לה ולי אין. הרהור על תרבות ועל חוסר תרבות

תרבות מבחינתי מתחילה ברגע שאני קמה בבוקר. שש בבוקר השכמה – שיניים, נס, סיגריה, סנדוויצ'ים, עוד סיגריה. שבע – אוטובוס לצומת. בשבע וארבעים אני בתחנה, מחכה לאוטובוס 353, או לטרמפ, מה שיגיע קודם. העיקר לא לאחר לשיעור. עליתי, נסעתי, אולי אפילו גם נרדמתי. הרי עבדתי אמש.

8:27. אני בשער המכללה. עכשיו תבינו, השער, זו תרבות בפני עצמה. התיאוריה שלי היא כזאת: לא משנה מתי מגיעים לשער, תמיד יוצאים ממנו שתי דקות אחרי שהשיעור התחיל. אבל העיקר לא לאחר לשיעור.

בוקר אחד, בדרך למכללה, עלתה אתנו על טרמפ איזו בחורה. "הבחורה", כך אקרא לה, היא בחורה ממוצעת פלוס, טוב נו הרבה יותר מזה. היא מאלה שיושבות טוב, אבא שיש לו קריירה צבאית מוצלחת, רכב פרטי, לבוש סוף, גוף פצצה, וביטחון בשמים. זה לא שלא היה לה איך לנסוע למכללה, כי יש לה כאמור רכב פרטי. פשוט, הבחור שאסף אותי הציע לחסוך לה את המאמץ ולהקפיץ גם אותה. היא נכנסה למכונית. היא, תיק של לפטופ, תיק של חדר כושר, וזרם של תלונות לא פוסקות. שלום, כמובן, היא לא אמרה. ישר ביקשה לפתוח את החלון. שנייה אחר כך ביקשה לסגור אותו כי נהיה ממש קר. אחר כך ביקשה מהבחור להשאיר את התיק מחדר הכושר במכונית כדי לא להיסחב אתו. ואז ביקשה שישאיר לה גם את המפתחות של המכונית למקרה שתרצה ללכת בכל זאת לחדר הכושר.

היינו כבר ארבעה. בדרך הצטרף טרמפיסט נוסף. "הבחורה" הודיעה בחגיגות שהיא לא זזה לאמצע. לא מעניין אותה, היא לא זזה, טוב לה ונוח לה במקום שהיא יושבת. הטרמפיסט ביקש להיכנס אך היא נעלה את הדלת וסימנה לו לעבור ולהיכנס מהצד האחר. נאלצתי לזוז לאמצע. המשפט הראשון שהיא הוציאה מהפה הוא המשפט שגרם לי להבין שהיא מודעת לעובדה שגם אני באוטו. "טוב, אולי תעיפי מפה את כל התיקים", אמרה לי. הבנתם את זה? הבחורה מצוידת בתיקים כאילו היא עומדת לטוס לחודשיים באיים הקריביים ואני צריכה להעיף את כל התיקים. העדפתי לשתוק. ואצלי זה לא קורה הרבה.

בדרך שמענו חדשות, התעדכנו. ואז, בלי קשר לכלום, היא מודיעה: "ואי, איך אני שונאת אתיופים". אף אחד לא הבין מה היא רוצה לומר בכך והיא בשלה: "אני לא מבינה למה הביאו אותם בכלל לארץ. אבל אם כבר הביאו אותם לארץ אז שיקימו להם ערים ואזורים בנפרד, מה אני צריכה אותם בשכונה שלי?". ו"אם בשיעור מתיישבת לידי אתיופית אני חייבת לעבור כיסא, ואם אין כיסא אחר פנוי, אני מסוגלת לצאת מהכיתה".

המשכתי לשתוק. יתר הנוסעים השיבו לה שהם "לא כל כך מסכימים". לא כל כך מסכימים אבל גם לא כל כך תקפו אותה על דבריה. "היא כל כך יפה", אמר לי אחד הטרמפיסטים בסוף הנסיעה.

אני מצטערת ששתקתי. זה לא מהרגלי לשתוק. כל היום חשבתי על אותה בחורה. איך היא מסוגלת לדבר איך שהיא מדברת! איך היא מסוגלת לחשוב בכלל דברים כאלה! ואז הבנתי קצת יותר תרבות מהי. כנראה שפשוט התרבות שלה שונה משלי. זה מתחיל מהבית, הביטחון העצמי, הביטחון הכלכלי, כל מה שיש לה ולי אין.

גדלתי בערד. ערד היא עיר שיש בה הכל ואין בה כלום. יש בה אשכנזים, מרוקאים, אתיופים ורוסים – קיבוץ גלויות. יש בה בית ספר תיכון אחד, לא הכי מוצלח בעולם, אבל גמרתי אותו. יש מתנ"ס שלרוב אינו פעיל. פעם היה פסטיבל ערד שמנסים להחזיר אותו לחיים בלי הצלחה מרובה. יש בה שלושה פאבים, שרואים בהם תמיד את אותם אנשים. ולא, לא רוכבים שם על גמלים כמו שהיו אומרים לי בצבא.

בערד למדתי ליהנות מהפרטים הקטנים של החיים. כשיש בעיר הופעה של זמר פעם ביובל, לא שוכחים אותה. ואזכור תמיד איך כשהייתי בת 17 עברנו במשך חודש תמים כדי לשכנע את אחד ההורים לתת לנו את המכונית כדי לנסוע שעה ורבע למסיבה בנען. וסבב הפאבים הקבוע של שישי בערב. והישיבה בכל יום שישי בערב על אותו ספסל, עם אותם חברים, שעה לפני פתיחת הפאבים. ושותים ביחד בקבוק כדי לחסוך כמה שקלים. אלו היו הדברים הקטנים ששימחו אותי פעם.

אחרי שהשתחררתי מהצבא עברנו לגור באזור המרכז. הכרתי אנשים חדשים. גיליתי תרבות שונה. פתאום, רבע שעה נסיעה לנען נראתה מטורד. לשבת על ספסל בחוץ נראה כהתנהגות לא מקובלת. ההנאות הקטנות של החיים התחלפו. אני עדיין מחפשת את הדברים הקטנים שגורמים לאנשים במרכז להתמלא שמחה.

אולי זה הלפטופ הצמוד? אולי זה האוטו הצמוד שאבא קנה להם? אולי זה חדר הכושר? או שמה שהכי ישמח אותם הוא שיעיפו את האתיופים מהאזור?

מה ואיך ללמד

לפני זמן מה התבקשתי להשיב על השאלה: מה צריך ללמד היום בבתי הספר ובאוניברסיטאות? על כך עניתי שלדעתי השאלה היא לא מה ללמד ויותר איך ללמד, ולשאלה זו היו לי ארבע תשובות:

- צריך ללמד כך שהידע יתגלה כדבר מה מרגש, כאזור שבו ניתן לחפש מענה לשאלות חילוניות ודתיות כאחד: לשאלות כמו איך בנויים האדם, ההיסטוריה, הטבע, העולם, ולשאלה למה הם בנויים כך – למה אנחנו כאן? לשם מה הובאנו הנה, לאן אנו הולכים, מה הטעם ומה הסיבה. את התשובה לשאלות הללו ניתן למצוא בספרי המדע, בספרי הדת וגם אצל לאקאן, עמוס עוז, טולסטוי, פוקנר, בחוקה של ארצות הברית ובהיסטוריה של המהפכה הרוסית או הצרפתית.

- צריך לשבור את החומות המפרידות בין מקצועות הלימוד השונים כדי שנוכל לראות את הקשרים בין תחומי הידע. צריך ללמד על מלחמת העצמאות שלנו באמצעות הספרות והשירה, ללמוד על ספרות תוך השוואה למוסיקה ולאמנות, ללמוד קולנוע מתוך ההקשרים התרבותיים שבהם הוא מתקיים – ללמוד איך לראות את הדברים בשלמותם לפני שהתפצלו להתמחויות והתמקצעות.

- צריך לעודד לא רק קליטת ידע אלא גם יצירה. צריך להחזיר לתלמידים את האמונה שכל בן אדם הוא יוצר וביכולתו לכתוב, לצייר, לצלם ולהשתמש לשם כך בידע ובדעת שצבר. צריך לחזק את האמונה שבעידן הבלוגים, האינטרנט והאס-אם-אסים אפשר לעצב עולם שלם של רוח ודמיון ולא רק לכוון עלילות של סדרות מציאות. לשם כך צריך לקיים, לצד המקצועות העיוניים, גם מקצועות של אמנות ואומנות של יצירה והפקת תרבות.

- הלימוד צריך להתקיים כדיאלוג – בין המורה לתלמיד, בין חוקרים, פרשנים, הסברים ואידיאולוגיות שונות, תוך השוואה והבנה וסובלנות כלפי דעות שונות ותוך הטלת ספק מתמדת ובחינה מדוקדקת של כל דעה, גם של המורה, גם של התלמיד.

הדרך לסנטה קרוז

זה היה בבוליביה באמצע שביתה כללית שהוכרזה במפתיע. מישהו שפך אספלט רותח על המסילה והרכבת שותקה. יצאנו לדרך מכורטו קיחרו בקופסת פח הנקראת אוטובוס. הנסיעה של שש עשרה שעות התארכה ליומיים. נהרות של בוך שוטף, מחסומי טרקטורים, מכשולים שונים ומשונים. אבל מה שהכריע אותנו לבסוף היו הקלמנטינות

טיול אחרי הצבא הוא משהו בלתי נפרד מהווייתנו. מתחילת השירות הצבאי אנחנו בעצם תרמילאים. מתגייסים עם התרמיל, משתחררים עם התרמיל ומיד הוא שוב על גבנו כשריון של צב. ואלה יעדינו המועדפים: דרום אמריקה, הודו.

...התחלתי את המסע שלי בברזיל. כעבור חודש וחצי בארץ הענקית הזאת חציתי, יחד עם שני חברים, את הגבול לבוליביה. ושמה של עיירת הגבול פורטו קיחרו, עיירה קטנה שאנשיה מרבים לחייך בלי כל סיבה נראית לעין. ומאכלם של תושבי פורטו קיחרו עוף מבושל במים, אורז ושתי קליפות גזר. זה תפריט ארוחתם בבוקר, בצהריים ובערב. והריח, הו הריח!

יתרון גדול יש לפורטו קיחרו ולעיירות גבול בכלל, שחוקי המדינה ותקנות המכס שם הם בגדר המלצה בלבד. וכך בקבוק ויסקי מן הסוג הטוב נמכר במחיר אפסי. ואולי על שום כך מחייכים כולם ושמחת חיים לא מוסברת שורה שם.

באנו מברזיל הטרופית, ארץ הסמבה והחוטיני, בלבוש מינימלי. עוד בדרך שמענו כי בבוליביה הוכרזה שביתה כללית, אבל לא הבנו עד כמה היא כללית, עד שהלכנו לקנות כרטיסי רכבת לסנטה קרוז, העיר הגדולה, מחוז חפצנו. אך רכבת אין והימים נוקפים. התור לקניית הכרטיסים מתארך והשמש יוקדת וההסברים שמשמיעים באוזנינו אלה מן הממתנינים בתור אתנו ארוכים ולא מובנים. יש להם סבלנות. שעות על

גבי שעות עוברות. השובתים, התברר לבסוף, חיבלו במסילה ושפכו על הפסים אספלט רותח.

אין ברירה אלא לנסוע לסנטה קרוז באוטובוס, הזהירו אותנו שהנסיעה לשם נמשכת 16 שעות. אבל היכן קונים כרטיסים? תחנת האוטובוסים היא האנגר לטנקים מימי הבריטים. שולחנו של מוכר הכרטיסים ריק ובצד, לאורך הקירות, ישנו הנוסעים את שנת הצהריים, ולצדם שקים של תפוחי אדמה, וכל החלל הגדול מדיף צחנה בלתי נסבלת. בכניסה לתחנה צייר מישהו על הקיר אדם עושה את צרכיו, ועל ישבנו מסומן עיגול אדום ובתוכו קו אלכסוני, כלומר: נא לא לחרובן כאן!

בתום שנת הצהריים יצא מתחת לשולחן מוכר הכרטיסים, המתקרא גם מנהל התחנה, והוא אפוף בריח אלכוהול ולועס בלי הרף עלי קוקה. האוטובוס ייצא בשעה שתיים אחר הצהריים, והמקומות מסומנים. ואין זכר לאוטובוס. השעה שתיים וחצי. האדון מנהל התחנה מסביר שהאוטובוס עושה עדיין את דרכו מסנטה קרוז. וחוזר ללעוס עלים. והזמן עובר, והשעה כבר ארבע ואוטובוס אין. ייתכן, הוא מודיע, שהאוטובוס יגיע באחת עשרה בלילה. הו, אוטובוסי אגד יקרים שלי! כמה אני מתגעגע אליכם!

השעה 15:23. האוטובוס כאן. הנהג, נער בן 14, יורד ומודיע שהוא הולך לישון. "הנהג עיף. נצא מחר בחמש בבוקר", מכריז מנהל התחנה. יום חמישי. רבע לחמש. העמסנו את המוצ'ילות (התרמילים) ועלינו לאוטובוס. הדרך מתפתלת בתוך נוף של נחלים וכפרים שוקטים. חניית ביניים ראשונה. כפר באמצע שום מקום. רמקול בודד קורע את הדממה: סניור חואן, סניור חואן טיאנס און טלפוננו. זו שעת ארוחת הבוקר, והתפריט כידוע עוף מבושל במים, אורז ושתי קליפות גזר.

עולים בחזרה לאוטובוס אבל האוטובוס מסרב להניע, הנהג לוקח מוט ברזל גדול ויורד, פותח את מכסה המנוע ומכה אותו באלימות וקופסת הפח ניעורה לחיים חדשים. חולפת עוד שעה וקבוצה של צ'ולות (שמנות, בעגה המקומית) עולות למכור לנוסעים קלמנטינות עסיסיות. ופתאום גשם. גשם חם ורביק. האבק המכסה את חלונות האוטובוס נהפך לבוץ, דרך העפר נהפכה לנהר של בוץ.

בינתיים ירדה החשיכה. הנהג מודיע דבר מה, שמצריך תרגום והסבר. מתברר שאנחנו עומדים לחצות נהר וצריך לפרוק את התרמילים מן האוטובוס כדי שלא יתמלאו במים. יצאתי מן האוטובוס. צעד אחד בתוך הבוץ, והכפף שלרגלי הימנית נשמט ושקע. עד שנמצאה האבידה

שקעתי בבוץ עד לברכיים. פתחתי את תא המטען וגיליתי נוסע מחייך אלי מתוכו.

לא עברה חצי שעה ושוב נתקענו, האוטובוס פשוט שקע בבוץ. כמה מהנוסעים תפסו יוזמה ושלפו מצ'טות כדי לקצוץ ענפים בצדי הדרך ולתחוב אותם מתחת לגלגלי האוטובוס. ושוב יצאנו לדרך ושוב נתקענו בבוץ, הפעם, כל הנוסעים ירדו ובכוחות משותפים החלו לדחוף את האוטובוס, שהעמיק את שקיעתו בבוץ עם כל דחיפה נוספת.. "מאלה סורטה!" מזל רע.

שש עשרה שעות חלפו כבר ולסנטה קרוז אין זכר. נוסעים קצת, ושוב נתקעים, ויוצאים מן המצר, ושוב יוצאים לדרך וחוזר חלילה. לרגעים, האוטובוס נוטה על צדו כעומד להתהפך ובדרך נס חוזר ומתאזן.

21 שעות עברו חלפו, והדרך לסנטה קרוז רחוקה עדיין. והנה לפתע פתאום מכשול חדש: שני טרקטורים חוסמים את הדרך. נהגי הטרקטור יצאו להפסקת צהריים ויחזרו בקרוב, כלומר – אין יודע מתי. ייתכן גם שמכיוון שיום שישי היום, נסעו הנהגים הביתה לסוף שבוע ויחזרו בעוד 42 שעות.

כאן החלטנו להפעיל תושייה ישראלית. עלינו על הטרקטורים, הצלחנו להתניע אחד מהם ולנוע מעט כך שיתאפשר מעבר לאוטובוס. מאמצינו הוכתרו בהצלחה. היינו לגיבורי האוטובוס לשעה קלה. לא יותר מזה, מפני שכעבור חצי שעה שוב שקע האוטובוס בבוץ, שוב ירדנו ודחפנו ושוב המשכנו, ואז – הפלא ופלא! שוב זוג טרקטורים. האם יש פה יד מכוונת? משהו שקשור לשביתה הכללית? כאן כבר פקעה סבלנותם של רוב הנוסעים. הם עמסו את שקי תפוחי האדמה על גבם והמשיכו ברגל. והנה מעברה האחר של הדרך שנהפכה בינתיים לנהר של בוץ הגיח טרקטור שלישי. נהגו טוב הלב קשר שרשרת ברזל לאחד הטרקטורים החוסמים את הדרך וכך נחלצנו שוב מצרה.

התחנה המרכזית סנטה קרוז, מוציאים את המוצ'ילות ולא מביטים לאחור, מחפשים מונית אך שום נהג לא מסכים להסיע את אנשי הבוץ. נהג מונית מרופטת במיוחד נענה לתחינותינו. האח, אנחנו באכסניה. יש מים חמים, בעלי האכסניה הוא יליד מצרים. על קירותיה תלויות תמונות נוף של מצרים. לא באשמנתנו, באמת, נסתמו השירותים של האכסניה. האשמה היא בקלמנטיות שאכלנו בדרך.

כמה מהספרים באמת ייקראו?

רחלי פרידמן קיבלה עליה את המשימה להיות המשוטטת בין כמה חנויות ספרים בבאר-שבע. וזה מה שמצאה

חנות ספרים "ארבאט - ספרים ברוסית", רחוב מורדי הגיטאות
95, באר שבע

המוכרת הוורדרדה קיבלה את פני בסבר פנים חמוצות. לשאלתי "האם יש לך ספרים בעברית?" השיבה "לא" זעוף ונחרץ. שלושה ספרים בני יותר מתשע מאות עמודים כל אחד צדו את עיני. מכיוון שזיהיתי רק שתי תמונות שאלתי לקוחה מבוגרת, שהסבירה לי שאלה המרקוזי דה סאד, ניטשה ופרויד.

הספרים הוצבו בראש דוכן מרכזי וכולט. מה זה אומר על החשיבות שהחנות הרוסית מייחסת לספרות מן הסוג הזה? רעש אוטובוסים ליווה את פסקול הביקור בחנות השוכנת לצד כביש ראשי בעיר העתיקה. על המדפים ספרים על גבי ספרים בכריכה קשה בצבע ירוק בקבוק, ועליהם כיתוב מוטבע בזהב. ביקשתי עזרה בתרגום מלקוחה שנראתה כמי שיצאה מתוך ציור של בוטיצ'לי. הספרים, הסבירה, הם "קלאסיקות צרפתיות מהמאה התשע עשרה". שאלתי על ספר נוסף שראיתי שם, "יוליסס" של ג'יימס ג'ויס (129 ש"ח), והיא החלה לספר על חגיגות רוויות אלכוהול המתקיימות מדי שנה לכבוד הסופר. "האירים לא צריכים יותר מדי בשביל לשתות אלכוהול. ג'ויס הוא בהחלט סיבה להרים כוס בירה. אחת לפחות". הלקוחה המליצה לקרוא את ג'ויס במצב תודעתי פתוח והוסיפה שכל האמצעים כשרים להעצמת החוויה. שאלתי אם היא באה לקנות לעצמה ספר. למרבה האירוניה היא ממעטת לקנות לעצמה ספרים באחרונה. גם בגלל האופציה הווירטואלית וגם בגלל המחיר. היא באה לקנות מתנה לחבר.

חשדה של הגברת החמוצה התעורר. הסברתי לה שבאתי לכתוב על החנות למגזין תרבות. הדבר סחט ממנה חיוך דק ובעיקר אנחת רווחה. בובות מיניאטוריות. כריות. ספריית סרטי פורנו. חום מהול בפיח, זוג זקנים, קירות מתקלפים, דלת בגוון ירוק צפרדעי שהחלה להפגין סימני חלודה. חנויות שמנסות לשרוד מול מפלצות המזגנים שבלעו חלקים נרחבים מהעיר הזאת. הסיור בעיר העתיקה הקנה אווירה צבעונית ומעניינת ל"תרבות הספר" הרוסית. בקבוצת ספרים נוספת ראיתי ביוגרפיות על שייקספיר (259 ש"ח) וצ'כוב (580 ש"ח). יש לרוסים כבוד לסופרים. הם עוד לא התפתו למכור את נשמתם תמורת מבצעי מכירות.

סניף סטימצקי: מרכז "ביג באר שבע"

סינתטיות. פלסטיק. דוד סם. עגלת תינוק. גרגרנות צריכה. אוויר מזגנים מחניק תקף אותי ברשת הספרים הגדולה. המוכרת חייכה חיוך רחב. אורות ניאון הבליטו את שיניה הבוהקות.

– "שלום, את אולי צריכה עזרה?"

– "לא בינתיים, תודה".

דן חלוץ עמד ליד יונה וולך. מדריכים לחיים טובים יותר. רובם בכריכה רכה (88-98 ש"ח). ספרי מתנה. ספרי בישול. ספרי טיולים. ספרי ילדים. התנ"ך, ספר הספרים, הוסתר אישם מתחת לדיסקים ועל יד מילון אוקספורד. המוכרת הסבירה שהוא מותאם לבחינות הבגרות. בהרבה בתים בישראל יש לפחות עשרה ספרי תנ"ך מאובקים שנצברו במסלול הישראליות הקונבנציונלית. מכאן שהוא לא בראש רשימת רבי המכר. אולי אוטוביוגרפיה חושפנית על חייו הכפולים של משה רבנו תגביה את מיקומו בפלייליסט הספרותי.

בפינת הילדים של החנות, התיישבתי על כיסא זעיר ועלעלתי בספר של ילדותי, "הילד הזה הוא אני" מאת יהודה אטלס, שאייר דני קרמן. קראתי וצחקתי בקול רם. מדי פעם העפתי מבט מסביב כדי לבדוק שאיש אינו רואה אותי משתטה. מסביבי הורים רדפו אחר ילדיהם המשתוללים. ילדה שאלה את המוכרת: "יש לכם ספר של השמינייה?" וחשבתי לי: אם סדרות טלוויזיה זוהרות יגרמו לילדים לקרוא ספר, גם זו לטובה. ואני קוראת בהתרגשות ילדית. "מה שקרה אתמול אני בטח אשכח. את

הילד שרחוק מהבית קיבל מכות – בכה – הבכי נחלש – כשהוא ראה את אמא התחיל מחדש אני לא אשכח גם בעוד חמישים שנה". ממדף המתורגמים הציצו בכיישנות ספריהם של דוסטויבסקי ובולגקוב (88 ש"ח). "החטא ועונשו", "האמן ומרגריטה". כל יוצאי חבר העמים שהכרתי אי פעם סיפרו לי שהם קראו את הספרים האלה לפחות פעם אחת. בחנות הראשונה הם ניצבו בגאווה לראווה.

סניף צומת ספרים: מרכז "ביג שבע"

תור ארוך השתרך לאורך החנות. חמישים אנשים עמדו וערימות ספרים בידיהם ממתינים בסבלנות מופתית. בלי דחפיות. חנות הבגדים הסמוכה היתה שוממה. "רבותי ספרים". "רק היום". "חמישים אחוז הנחה". "אחד פלוס אחד". שלט בצבע סגול "סלקומי" הכריז על "משהו טוב: ספר מתנה". משתלם להשתייך לעם הספר. במיוחד אם אתה לקוח של סלקום.

חיפשתי בין הספרים הרבים את "יוליסס" בגירסה העברית (167 ש"ח). לאחר מסע חיפושים מפרך מצאתי אותו במדפים התחתונים של ספרות מתורגמת. הוא לא היה במבצע.

ספרות הילדים עשירה: "שמוליקיפוד", "הכינה נחמה", "הביצה שהתחפשה", "המפוזר מכפר אז"ר". צבעי הילדות העשירים מפחים חיים במדפים החומים של החנות. שאלתי בלבי אם סופרים באמת מצליחים להתפרנס מפרי עטם. האם הספרות נהפכה לגנרית כמו תרופות? האם ספר נהפך למוצר צריכה נטול רוח ספרותית? כמה מהספרים שנקנו באמת ייקראו? כמה ייהפכו לתפאורה אינטלקטואלית? כמה מבין הספרים שנמכרו באותו יום היו במחיר מלא? ומי מחליט אילו ספרים יהיו באיי הספרים המרכזיים או במדפי הפרבר הסמוכים להם?

"עשן הזמן", רינגלבלום 19, חנות ספרים בית קפה ובית למוסיקה. ערב שביעי של פסח

רחוב רינגלבלום נמתח על גבול שכונה ד' בבאר שבע. בעבר זוהתה השכונה בעיקר כשכונת פשע, אבל בשנים האחרונות האזור השתנה לטובה. ברחוב הקטן נפתחה סושייה. מסעדה הודית. בר שכונתי.

מסעדה חלבית, וחנות הספרים "עשן הזמן". והשמש קופחת. כאן הכל מתנהל באיטיות. הילוך אחר.

"עשן הזמן" היתה סגורה. לפניה יש אתר למיחזור אשפה. זכוכיות, סוללות, קרטונים, אריגים, נייר. מאחור ערימות ספרים מאובקים ושברי רהיטים. שטח קבורה לספרים שהלכו לעולמם. שלט צהוב זרחני מודיע על הופעה קרבה של הזמרת תמר אייזנמן. צחי בעל המקום הוא הכל: ברמן, די־ג'יי, ספרן, איש שיחה מעניין ומארח חברה כשאפשר.

אוטובוס זוחל באיטיות. אני מתיישבת על ספסל. אשה זקנה עוברת מושכת עגלת קניות משובצת. גם היא, באיטיות. זמזום זכוכים. מכונית בצבע צהוב־כננה מתקרבת במהירות ופתאום מאטה, כאילו התאימה עצמה להילוך הרחוב.

צחי בא כדי לפתוח את החנות. אני מתיישבת על הספה הישנה שבמרכז החנות. ריפוד בצבע מאובק, ידידות מעוטרת בסלסולי צבע חום־מהגוני, ספה בעלת אישיות כובשת בהחלט. בימה קטנה פינתית ועליה ריהוט עתיק ופסנתר ישן. כמה שונה מקניוני הספרים. בוב דילן בצילום ישן, חמוש במשקפי שמש כהות, מנגן במפוחית.

צחי פסימי. לדעתו לא יבואו היום לקוחות לחנות, אך הוא פותח בזמזום אופטימי ושם מוסיקה. בספרים המאובקים שבחנות יש הרבה יותר קסם מהניקיון הסינתטי ואורות הניאון של החנויות הגדולות. ספרים חדשים מתערבבים בספרים ישנים. ש"י עגנון. מילון אבן שושן. מילון עברי־אשורי־ארמי.

יש כאן נוכחות בולטת של ספרים שכתבו סופרים ערבים, וספרי שירה: דוד אבידן, חיים חפר, חיים גורי, מואיז בן הראש. פֶּלִיל של ישן וחדש, מבריק ומט, צבעוני ומאובק. על הפסנתר גיליון של כתב העת "קצה – דרומית מזרחית. גיליון מס' 1. חורף תש"ע. מחיר: 8 ש"ח".

בדרך הביתה בחר חיך אלי. "חג שמח שיהיה לך". האיש המבוגר שליידו הזמין אותי לאכול מופלטה למחרת, בערב המימונה. אני אוהבת את העיר הזאת. אני אוהבת את תערוכת האנשים. נוף מקומי. נוף הולדתי.

ואשדוד זיכרון סוכר מתוק

מי שלא מכיר, נא להכיר: ד"ר סמי שלום שטרית. משורר רדיקלי, שד עזתי

ד"ר סמי שלום שטרית הוא משורר, פובליציסט, סופר, קולנוען ומחנך. שטרית היה ממקימי "הקשת הדמוקרטית המזרחית" והמוסד החינוכי "קדמה", והוא מחזיק בדעות רדיקליות בשאלת הפערים החברתיים ו"השד העדתי", והמתיחות בין אשכנזים ומזרחים.

שטרית פירסם עד כה ארבעה ספרי שירה: "פתיחה" (1988), "פריחה שם יפה" (1995), "שירים באשדודית" (2003), "יהודים" (2008).

שירתו של שטרית היא שירה פוליטית חריפה, שמישירה מבט אל ההגמוניה התרבותית וקוראת עליה תיגר. הוא מתאר תוך כדי הקפדה על אסתטיקה לירית מרשימה את נופי ילדותו בשיכונים של אשדוד בשנות החמישים והשישים, את הדמויות של השכונה, המנהגים והמסורות הדתיות של יהודי המגרב, את הפשטות והצניעות של המהגרים הללו. ולצד אלו גם מוטחת ביקורת חריפה על "כור ההיתוך" וההגמוניה האשכנזית שאילצו את בני עדות המזרח להתנכר אל תרבותם ולזלזל בה. בקובץ השירים "יהודים" מותח שטרית ביקורת חריפה על הכיבוש יחד עם התעמקות בשאלה מיהו יהודי? כיצד הוא נראה, ומניין הגיע לכאן? לצד השירים שכתב על יהודים בתפוצות העולם הציב את תצלומיו של הצלם־האמן היהודי פרדריק ברנר, שתר בעולם אחר יהודים נשכחים החיים בימים אלה כגולים מארצם, אלו שלא השתתפו במפעל הציוני בישראל של אמצע המאה העשרים. בפרק "יהודים אחרונים" משורר שטרית את המפגש הדורסני של הקולוניאליזם עם יהודים במדינות בריה"מ המתפוררת, במרוקו, בהודו, בתימן, בתוניס ובאתיופיה, את תרומתם ומורשתם התרבותית העשירה. יהודים אלה

חיים בתנאים קשים בניכר. האם מוטב היה להם להגר יחד עם שאר קהילות היהודים לארץ? את הבחירה הוא מציע שהקורא יעשה בעצמו. מתוך הספר "יהודים" (2008):

יפה כמלכת שבא: שובי שובי השונמית / קומי צאי, / יפה כמלכת שבא, / שובי בואי אל ארץ המוריה. / ושלמה לא ממתין באפריון, / מזבח כחול-לבן שם עכשיו, / ואלוהים כחול-לבן / ואל תשאלי איה השה.

מה אתה חולם א־בבא: ולמה אתה מחכה / א־בבא, / המשיח הפליג כבר על ספינה לבנה. / רחמי הקדושים עליכם / א־בני. // על הגאולה כבר שמעת / א־בבא, / ישועת בני המגרב במרחבי ציון / א־בבא. // ישועת האל לבדה / א־בני.

שני השירים מבטאים את האופן בו רואה שטרית את הפערים בין מיתוס "העלייה" לארץ ממרוקו ומאתיופיה לבין המציאות בישראל על רקע ההתנגשויות התרבותיות. המניעים המשיחיים שהביאו את היהודים האלה לישראל נתקלים בזלזול ובניכור. הכיסופים לארץ הקודש, הציפייה לעלות לארץ, והכיסופים להתאחד עם אחיהם היהודים נתפשים בישראל כארכאיים ומגוחכים.

בקובץ שיריו "שירים באשדודית" כותב שטרית על משברי הזהות של המהגרים יהודי ארצות האסלאם, ההומור העצמי והפנימי שלהם, ההתרסה כלפי הממסד האשכנזי המדכא, החמימות והערכים

המשפחתיים במשפחתו המזרחית, והאהבה חסרת הגבולות של אמו. הספר מנסח את המסגרות התרבותיות העצמאיות שהקימו להם המהגרים המזרחים בישראל המנוכרת, בתוך מרחבי הגטאות של עיירות הפיתוח שלא זכו לפיתוח של ממש וששמן נקשר עם נחשלות. והמשורר קורא למזרחים שלא להזניח את מורשתם ולא לתת לה להיעלם בתוך "מטחנת התרבות" המערבית-אמריקאית:

ואשדוד זיכרון סוכר / ואשדוד עכשיו זיכרון: / פעם מלכת החלומות / חוצות ילדותי האפורה / ופעם היא מותם / משתברת על קירות טרום / גטאות ילדותי התמימה...

ואשדוד זיכרון סוכר מתוק שהיה יוצק אדון לוגסי עליו השלום / לסוכריות על מקל אדומות וירוקות...

הבבא סאלי מעולם לא הכריז מדינה / הבבא סאלי מעולם לא הכריז מדינה / אבל לך שמה בנגב / יתנו לך בקבוק ערק מבורך / לטהרת הנפש / לבריאות הגוף.

מה לנו ולהם / האופרה של קלן / היא כאן היא כאן / האופרה של קלן / לשיר עם הפילהרמונית / בנוסטלגיה הרמונית / אש חאזנא בהם / קול לי / אמא / מה לנו ולהם / אמרי לי / אמי.

בשלושת השירים מתוארות חוויות הילדות של המשורר כילד בשיכונים של אשדוד, והם מגדירים את המרחב הפרטי של התרבות המזרחית וגיבוריה בפריפריה ואת הפערים העמוקים בין אשכנזים למזרחים. שטרית מתכנס לתוך עמדה מבוצרת ויוצר הדרה לאשכנזי (מה לנו ולהם?). הוא מנסח מסגרת תרבותית עצמאית שמרחיקה את הפטרונות האשכנזית על ידי שימוש מתריס בלהג המרוקאי המוקצה מהתרבות הישראלית הממלכתית.

“אל מרחבך נדרימה”: הרהורי מסע פוקח עיניים לארץ-נודעת

הרכבות הנעות ככוכבי השמים במסילותיהם מדמות את הדינאמיקה של הטבע, של החיים. הן משקפות את תבנית נופה של ארץ, של חברה, המתבוננת בעצמה מבעד לחלונות הרכבת ומתארת את אשר היא רואה (נחומי הרציון, “בין הרים ובין סלעים”).

רצוף תל אביב מרכז, 10:09

“הרכבת מתקרבת, הרכבת מגיעה / בואו ונצא לדרך, הצטרפו לנסיעה”
 (לאה נאור, “רכבת ההפתעות”)
 “על פי תנועת הרכבות / אני תכף אתחיל לרוץ לעבר הרכבת”
 (שלמה ארצי, “על פי תנועת הרכבות”).

נוסעים

הנסיעה ברכבת מאפשרת קריאה. אני נפנה לעיין בספרו של ג'ון ג'אל “לגעת בסלע”. ג'אל, מרצה באוניברסיטת ברמינגהם, נאלץ להכיר בשנות הארבעים לחייו בעובדה המרה כי ראייתו אבדה לו כליל...
...עיוורים נודעו לאורך ההיסטוריה כמשוררים וכחוזים. לא בכדי הוצג המשורר האפי היווני הומרוס בפסלים כעיוור, והמסורת הפכה את העיוורון לסמל של משוררים למיניהם: “שְׁתוּס־עֵינִים זֶה חוֹזֶה עוֹלָם־יִפְעָה לֹא רָאָתָה עַד פֶּה פְּמָהוּ עֵין רוֹאָה” (שאל טשרניחובסקי, “אני – לי משלי אין כלום...”).

* * *

הרכבת שועטת. משך הנסיעה מתל אביב לבאר שבע – שעה ועשרים וחמש דקות...

... "בְּכֵל אִישׁ עָוֹר / נְטוּעַ סוּס דוֹהָר / הַמְבַקֵּשׁ לְשַׁעֵט / לְמַרְחָקִים"
(ארז ביטון).

* * *

האל מתאר בספרו את מציאות חייו שהשתנתה ללא הכר; מגלה לעינינו טפח מנופי העיוורון העמוק, ודן במושגי יסוד כמו "מרחב", "מקום" ו"זמן". הוא משתפנו בחוויותיו, נסיעתו ברכבת התחתית של לונדון: "מעניינת ביותר היתה הרכבת עצמה. בין התחנות אין מה לראות מבעד לחלונות, ולכן איני חש מתוסכל בשל אי־ראיית הנוף [...]..."
...ואולם, הרכבת שלנו – שאיננה נחפזת עד לגרימת טשטוש חושים – מאפשרת לנו לחזות בנופים המשתנים לנגד עינינו ככל שאנו מדרימים: "נוסעים ברכבת ישראל / בין ערים, בין כפרים / בין הרים ועמקים / בין שדות וחולות בישראל" (רות מן־צדיק).

* * *

העיוור מגשש דרכו באפלה או, אולי, באורה גדולה. "העיוור הראשון" בספרו של סאראמגו "על העיוורון" חש כי "הלובן התהומי כיסה על הכל [...]". הוא מוצף לובן כה מאיר, כה מוחלט, עד שהוא בולע, יותר משהוא סופג, לא רק את הצבעים, אלא גם את כל הדברים החיים, וכך הוא הופך אותם לסמויים מן העין עוד יותר..."
...כך נראים פני הדברים גם בשירה העברית העוסקת ב"דרום": "מרחבים אבודים עד אין גמר" (יעקב אורלנד, "שיר הבוקרים"); "מדבר אין סוף, אין קצה" (שאול טשרניחובסקי, "מעבר לנהר"); "ארץ מול שמים" (אברהם שלונסקי, "שיר המים"); "חול ושמים, מדבר ושמה" (שמואל פישר, "ארצנו הקטנטונת"); "ימין ושמאל רק חול וחול / יצהיב מדבר ללא משעול" (יעקב פיכמן, "אורחה במדבר").

* * *

האל מציין כי בחוויה של העיוור, המרחב מצטמצם והזמן מתרחב: "הטכנולוגיה החדשה שואפת להרחיב את המרחב האנושי ולדחוס את הזמן האנושי..."

...רכבת ה"יורוסטאר" – החוצה את תעלת למאנש במנהרת התעלה – שבה נסעתי עם ילדי לפני יותר מעשור בדרכנו מלונדון לפאריס, חלפה במהירות של 300 קמ"ש על פני מרחבים שנדמו כנוילים ודקיקים, בזמן שנדחס למעין כמוסה זעירה. "בדרך לצפון הם התקדמו לבד / עברו

בתחנות אך הקטר שם לא עמד / עברו בתוך שדות עברו על פני גשרים /
וכשנוסעים מהר המרחקים קצרים" (חיים חפר, "שיר הקטר")...
...בעידן של "רכבות ריחוף מגנטי", האוויר יוצר את ההתנגדות
היחידה.

* * *

האם יש בכוחן של רכבות להפגיש, ולו להרף עין, בין בן עיר דרומי לבין
בת כרך צפונית? ...
..."אני בתל אביב את בחיפה / עומדים בתחנה ומחכים / עולים על
הרכבת היפה / זזים מתחיל משחק המרחקים. / בהיפגש הרכבות ביעף /
נרצה אך לא נלכוד אפילו שביב / כי דווקא אז הרי נניד עפעף / ולהרף
עין יחשך הכל סביב. / וכשיואר שנית כל מה שמסביב / אז נהיה כבר
בחיפה ובתל אביב" (מאיר אריאל, "מזכרת למאוננים").

* * *

"לך, לך למדבר / הדרכים יובילו, / ליל טרם בא / לך, אחי אל המדבר"
...("למדבר")...
...מבחינת האדם שכבה מאור עיניו, תמונת העולם קפאה באחת:
"מאז אני נודד על פני שממה שאין בה דרך, ורק התנסויות מתואמות
ומובנות ספורות מצויות במרחב שבין המקום שבו אני נמצא עתה ובין
אבן־הפסיפס האחרונה שאני רואה הרחק מאחוריי"; "חשתי עצמי כספן
השט במרחבי הים בלילה שחור משחור, ורק כוכב אחד מאיר לי
להנחותני" ...
...מנקודה זאת ואילך, העיור צועד לבדו "בשממה ריקה מדרכים,
בחלל, או במדבר, בעולמות נטולי עצמים ותוואים" – "בְּאֶרֶץ צִיָּה
וְצִלְמֹת, בְּאֶרֶץ לֹא עֵבֶר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יָשֵׁב אָדָם שָׁם" (ירמיהו ב, ו).

* * *

כדברי האל, "את אובדן מראות העיר [...] אני יכול לשאת. ואולם קיימת
בעיה כשאני מנסה לחלוק חוויות. כה קשה לקיים לאורך זמן את
התעניינותך ואת התלהבותך כאשר בני־אדם מצביעים על כל מיני
מקומות ומזכירים לך את המראה הנחמד שלהם. אני חש במבוכתם,
כשהם מתלבטים כיצד יוכלו לשתף אותי בהנאתם, כיצד להציג לפני
דברים מרהיבי עין, כיצד לגלות את גאווותם על מפעלי הפיתוח החדשים
[...]" ...

...ואני עומד ומשתאה, הֵיאָךְ עוד "נמשכת שיירה / מן המאה שעברה / איך ישראל צומחת מסביבנו / היא חזקה יותר מכל חסרונותינו / וגם הנגב עוד יהיה פורח / ועוד נדאג שהזקן יהיה שמח" (עלי מוהר, "שיר השיירה").

* * *

כאשר האל יוצא ומבקר במקומות כלשהם, הוא ממהר וקובע: "אין בי תחושה ברורה שאמנם ביקרתי במקומות אלה". הוא מקשה: "באיזה מובן תרמו ביקורים אלה לניסיוני?", ומשיב בנימה מדוכדכת: "אכן, כאשר אני חושב על המקומות שביקרתי בהם [...], ניסיוני לא התעשר בשום צורה שהיא השקולה כנגד המאמץ שהשקעתי בהגעה אליהם. הרביתי ללמוד על מקומות אלה בהיותי בהם, אלא שאת רוב הדברים שלמדתי יכולתי ללמוד גם כאן, והייתי חוסך מעצמי את טרחת המסע"...
...ואני נזכר בשיעורי ידיעת הארץ שלמדתי בילדותי בירושלים. ספרי הלימוד הכבירו מלים על ה"דרום" ועל ה"נגב", והציעו שלל עובדות ומספרים; אולם התקשיתי לראות ולו "בעיני רוחי" אותם מחוזות עלומים. הדרום נותר בעיני "ארץ לא־נודעת".

רציף באר שבע מרכז, 11:34

הנורולוג אוליבר סאקס מעיר בהקדמה לספרו של האל: "למיטב ידיעתי, לא נכתב עד כה תיאור כה מפורט, כה מרתק – וכה מחריד – של תהליך היעלמותה בהדרגה, עם בוא העיוורון, לא רק של עיץ־הבשר החיצונית אלא גם של 'העיץ הפנימית'; של ההתמעטות המתמדת של הזיכרון החזותי, של הדמיון החזותי, של ההתמצאות החזותית, של התפיסות החזותיות – אירע לו שלא יכול לזכור אם פתחי הספרה 3 פונים לפנים או לאחור":
... "בתחנה בבאר שבע עומד קטר / ומספרו — — —".

אחרית דבר

"הוֹלֵךְ אֶל־דְּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל־צָפוֹן
סוֹבֵב סָבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ וְעַל־סִבְיּוֹתָיו שָׁב הָרוּחַ"
(קהלת א, ו).

אחותו העלומה של שייקספיר

היא רלוונטית, וירג'יניה וולף. סימורה של מייסדת השושלת של הנשים הכותבות, שנמאס להן להסתתר מתחת לסינר של הגבר

הכרתי את וירג'יניה וולף כשהייתי בת 17. חברה קנתה לי במתנה את הרומאן "מרת דאלוויי". כשהתחלתי לקרוא, הייתי בטוחה שזאת בדיחה מאוד לא מצחיקה. התקשיתי להבין מה מעניין כל כך בגיבוב של תיאורים על התרחשויות שקורות במשך יום אחד. אבל מכיוון שחששתי שאצטרך להשיב לחברתי אם תשאל אותי מה חשבתי על הספר, השתקעתי בקריאה. והתאהבתי.

וירג'יניה וולף כותבת כמו שאדם רגיל חושב. היא עוברת מנושא לנושא, מתארת את מה שהיא קולטת בעיניה ולרוב ביותר מקול אחד. לרגעים נדמה שהיא כותבת תוך כדי ישיבה על גלגל ענק שמסתובב במהירות. לפעמים עוצר, ושוב מסתובב. יותר מזה: וולף מאזינה בד בבד לעולם הפנימי המתקיים במקביל למראות החיצוניים ויש לו קצב משלו.

ברומאן "חדר משלך" משתעשעת וולף בחיבור קורות חייה של ג'ודית, אחותו העלומה של שייקספיר. ויליאם קיבל השכלה והבטיח את מעמדו בתיאטרון, ואילו ג'ודית נשארה בבית. גם היא בעלת כישרון ויצר הרפתקנות, אך לא זכתה ללמוד וזמנה עבר עליה במטלות הביתיות.

וירג'יניה וולף גדלה בצעירותה במציאות דומה לזאת. אשה כותבת נאלצה להסתתר מאחורי זהות של גבר, כפי שעשתה הסופרת ג'ורג' אליוט, או לסמוך על בעלה שיפתח למענה הוצאת ספרים שתפרסם את יצירותיה.

וירג'יניה וולף רצתה לשנות בכתיבתה את העולם. היא הצהירה על כך בפירושו. אל מציאות של כתיבה שכלתנית העוסקת במלחמות ובמאורעות היסטוריים חשובים, פורצת האשה הסופרת המנותקת משושלת העולם הפטריארכלי ואינה מכירה אלא בשושלת הנשים

שקדמה לה. ב-1927 השושלת הזאת אינה קיימת כמעט. נגזר עליה, אם כן, לכתוב במרחב תרבותי ריק לחלוטין מבחינתה, לבעוט בשכלתנות היתר ובפאתוס המלחמתי. וירג'יניה וולף היא מייסדת של שושלת חדשה.

ב"אל המגדלור" היא כתבה את עצמה, מתבוננת בדמויותיה ומספרת את סיפורן מנקודת המבט של מי שטעונה בהיסטוריה המשפחתית שלה ובראיית עולמה. את מר ומרת רמזי שבספר יצרה בהשראת הוריה, מר ומרת סטיבן. מר רמזי הוא אינטלקטואל מיוסר, מופנם ורציונלי, ומרת רמזי היא אשת הבית המושלמת, אימהית, מסורה, בלא כל עצמיות. כל חייה סובבים סביב ילדיה, בעלה וניהול סדר היום הביתי. בג'יימס, בנם של מר ומרת רמזי, יש יסוד מסוים הלקוח מווירג'יניה וולף. אופיו החולמני וכמיהתו לראות מקרוב את המגדלור המנצנץ דומה במקצת לכמיהתה הגדולה ביותר של וולף להיות לסופרת. כך גם לילי, ציירת וידידת המשפחה, מייצגת את הפן היצירתי שהיה בוורג'יניה וולף, הקורא תיגר על עולם שנשים אינן מורשות לצייר בו.

ברומאן שלושה חלקים: "החלון" פונה אל העתיד הלא ידוע, מתמקד בכמיהה אל המגדלור ובתוכניות להגיע אליו. "המגדלור", החלק האחרון, מתמקד בעבר, באבל ובגעגועים על אלה שהלכו. החלק האמצעי, "הזמן החולף", הוא המסע אל המגדלור. החלק הראשון מתאר את המאמצים הלא מוצלחים להגיע אל הנכסף והחלק האחרון מתאר את הנכסף.

הכמיהה למגדלור והצורך ליצור מלווים את כל עלילת הספר. זו הבשורה האל-זמנית שניסתה וולף למסור. ג'יימס מגלה כי המגדלור שחלם עליו אינו אלא מגדל אפרורי עשוי לבנים. הכמיהה והרצון מתבררים כחשובים יותר ממחוז החפץ האמיתי. את המסע אל המגדלור מוביל אביו, מר רמזי, ובכך הופך הוא לשותף בדרך אל הנודע המכוער. מרת רמזי מתה לפני המסע אל המגדלור. האם היה נראה המסע אחרת אילו היא זו שהיתה מובילה אותו? ואולי מותה הוא הסוף היחיד המתקבל על הדעת של אשה כמוה. הבה נזכור שגזר דין מוות דומה הטיל הסופר הרוסי טולסטוי על גיבורת רומאן נודעת שלו, אנה קרנינה. פשוט, בעולמו של טולסטוי לא היה מקום בשבילה. כלומר, בהמתתה של מרת רמזי רומזת וירג'יניה וולף שגם לאשה סופרת מותר לחרוץ גורלות, גם אם החוקים שלה הפוכים מאלה של סופר גבר.

אלחנן אפריימוב ורחלי פרידמן

התביעה שלי מן הקורא שהוא יתמסר לחלוטין לקול שלי

אלחנן אפריימוב ורחלי פרידמן נסעו ליפו לראיין את שמעון אדף, משורר, סופר, עורך, מוסיקאי יליד שדרות שעשה קריירה במרכז ומנסח את האני מאמין שלו על שירה, פופולריות, מזרחיות

שמעון אדף, משורר, סופר, מוסיקאי, יליד שדרות, כיום גר בלב יפו. נפגשנו אתו בבית הקפה "עלמה" בפינת יהודה הימית ושבטי ישראל, סמוך לביתו. בשולחן לידנו חבורה של גלגל"צניקים בהפסקת צהריים מדיווחי התנועה. בשולחן אחר אשה עם כלב. והשחקן ששון גבאי. "סליחה אפשר אש?" שאל את אלחנן והתיישב בשולחן לידנו לצדה

של עלמה נאה. שמעון אדף לבש חולצת טריקו שחורה וג'ינס. צנום וחיוור וזקן פרא כתום מעטר את פניו המנומשות. לא כך חשבתי לי את מי שכתב את עוצמות השיר "נכנע לך" של ברי סחרוף.

אלחנן: האם אתה מרגיש את עצמך משורר?

שמעון: אני עצמי לא יודע מה זה משורר. אני תופס אחרים כמשוררים, אבל אני עצמי כותב שירה. להיות משורר זה סוג של התנהלות מול העולם. מה שאני מעריך אצל אנשים שאני חושב אותם למשוררים טובים זו הצורה שבה החיים שלהם מתארגנים לשם ההתנסות שלהם, איך שכמעט כל חוויה בסוף מתגלגלת לשיר.

בתקופות מסוימות אני צריך את השירה כדי לדבר על משהו מאוד פנימי שאני עובר חיצונית, אבל יש תמיד מחסום ביני לבין השירה. קשה לי להפוך את ההתנסויות שלי לשירים. רוב הזמן אני לא מאמין לעצמי. אני מרגיש שהשפה שלי לא מספיק נכונה, לא מספיק מדויקת בשביל להעביר את החוויות האלה. צריך למצוא איזה קול חדש שיאפשר לי להגיד דברים מסוימים. זאת אחת הסיבות שהתחלתי לכתוב פרוזה.

אלחנן: שם אתה מרגיש יותר נוח? שם אתה מרגיש שיש לך יותר כלים?

שמעון: יותר מדי חלקים מהחיים שלי לא נכנסים לשירים שלי. לפרוזה אין לי בעיה להכניס כמעט הכל. ניסיתי להכניס לשירה דברים והרגשתי שאני כופה על עצמי לעשות את זה. הלשון שלי לא עובדת שם, אני לא מאמין לכתיבה שלי ברגעים האלה.

אלחנן: קראתי את שלושת ספרי השירה שלך בלופ כזה. אולי בגלל שאני בא מהמקום של שירים שהם מנוגנים, הרגשתי שזה לא מספיק קומוניקטיבי.

שמעון: התנועה שלי בשירה היא פנימה. יש לי הפריווילגיה שאני גם יכול לכתוב שירים גם לאחרים, שירים שהם מולחנים, וגם שירים לעצמי, להלחין אותם בעצמי, ואז אני מרגיש שזה מתפקד כמו פזמון, כמו song. שם אני מרשה לעצמי להיות ישיר במסר, יותר מדויק. "יותר מדויק" זו מלה לא נכונה, כי בשירה שלי אני הכי מדויק שיכול להיות, אבל אני יכול להיות יותר פשוט. אני חושב שהרבה פעמים בשירה אני מנסה להתאפס על חוויות ומצבי נפש שאי אפשר להעביר בפשטות.

יש שירים שהרעיון שלהם הוא להעביר רעיון פשוט בישירות. קשה לי לכתוב שירים כאלה. אני מרגיש שאם אני כותב שירים כאלה, אני מעדיף לתת אותם לאחרים, או להלחין אותם בעצמי.

אלחנן: לעומת זאת בשירים המולחנים שלך אתה מאוד קומוניקטיבי.

שמעון: אני מרגיש שם שאני יכול להיות הרבה יותר ישיר כי יש הלחן והביצוע. בעוד שבשיר הכתוב יש לי רק המלה. אני רק יכול להפעיל את הקורא באמצעות המלים. אין לי מישחו בראש שאני כותב בשבילו. יש איזה סוג של קורא אידיאלי והתביעה שלי ממנו שהוא יתמסר לחלוטין למה שאני כותב. לקול שלי, לשפה המתפקדת, היכולת של השפה להכיל את החוויה שלי. זה נשמע קצת מיסטי, אבל הרבה פעמים אני מכוון למקום הזה. אלו סוג של חוויות שאי אפשר לתרגם אותם למונחים ממשיים. אפשר לדבר עליהם רק ככה מבחינתי. כתבתי שירים שהיו להם שורות תחתונות כביכול. עברתי כברת דרך, ספר השירה הראשון שלי יצא ב-1997, הייתי מאוד צעיר ואני חושב שיש שם השירים הכי פשוטים שכתבתי. זה משהו שמסמל את גיל הנעורים באיזשהו אופן, החוויה של להיות צעיר, והיו שם שירים עם שורות תחתונות. אני חושב שהשיר שהכי התקבל שם זה השיר על שדרות. השורה האחרונה היא: "רק מקומות חסרי אהבה, זוכים לאהבה מוחלטת". השיר הזה צוטט כל כך הרבה פעמים, כל כך הרבה השתמשו בשורה הזאת, שהרגשתי שאני מפסס את הכוונה האמיתית.

רחלי: למה, כי זה הפך ל"אייקון"?

שמעון: כי זאת פתאום הפכה לשורה שקל לקרוע אותה מתוך השיר, שאפשר להשתמש בה להרבה מאוד כוונות אחרות. הרגשתי שבאופן אינסטינקטיבי אני רוצה להתרחק משורות כאלה. משורות שהן יכולות להפוך לסיסמה. אני מחפש שהשיר יהיה יחידה אחת, למרות שהרבה שירים שאני אוהב אני זוכר אותם בזכות שורות מסוימות שפעלו עלי.

אלחנן: אבל אם אתה כותב בצורה שהיא לא קומוניקטיבית, לא לירית, אני מאמין שהקורא צריך להבין את השיר, שידבר בשפה שלו.

שמעון: אני לא חושב שאני לא קומוניקטיבי, אני חושב שאני תובע מאמץ מהקורא. שירה בעיני היא צורת ההבעה המורכבת ביותר שיש בלשון. יש צורות אחרות כמו מוסיקה. אני מדבר על צורה מוסיקלית, יצירה פלסטית, אלו יצירות שאפשר להגיע בהן למורכבות של הבעה. אבל בתוך השפה, כשאתה לוקח את הלשון, שירה זאת הצורה הכי דחוסה והכי מורכבת. המחויבות שלי היא קודם כל לזה. לעובדה שמדובר בחיפוש של משמעות והיכולת שלי למתוח את השפה עד הגבולות שלה, זה מה שנותן לי את הזכות לדבר בצורה שירית.

בשירה מה שאני חושב שאני יכול לעשות ולהציע ומה שהכי מניע אותי בכתיבת שירה זה הצורך לנסח בצורה מאוד משוכללת, בצורה שמשתמשת בכל המשאבים הלשוניים שיש לי, את המורכבות של ההוויה שלי בעולם. גם יש לי איזה חוב לעברית, וכקורא שירה כבר הרבה מאוד זמן אני מאמין שחלק מלקרוא שירה זה להשתכלל ככותב, לשאול את עצמך יותר שאלות.

אלחנן: אתה חושב ששירה היא לא תרבות להמונים?

שמעון: בימינו לא. אני חושב שהיא גם לא צריכה לטעון למעמד הזה. השיר המושר הוא הרבה יותר מידי וחזק. הוא מנתח בשביל קבוצות גדולות של אנשים זהות ומערכות ערכים הרבה יותר משירה היום.

אלחנן: השיר המושר הוא לא שירה?

שמעון: יש זמר, יש פזמון, יש אפילו בארסנל הדתי מזמור, פיוט, יש מלים אחרות. אבל שום דבר לא קיבל את המעמד של שיר. ההבדל בין song שמגיע משורש גרמני לבין poem שמגיע משורש לטיני קיים אגב גם באנגלית.

אלחנן: אתה לא חושב שהשירה שאתה מדבר עליה צריכה להיות מוסיקלית?

שמעון: היא צריכה להיות מוסיקלית, אבל השאלה היא אחרת. האם שירה חייבת להיות מלווה בביצוע מוסיקלי? זה לא הכרחי. לעומת זה ברור לגמרי שצריכה להיות בשיר מוסיקה פנימית.

אלחנן: זה לא מפריע לך שאתה כותב שירים וזה לא מגיע לקהל הרחב?

שמעון: זה לא מפריע לי שאני לא מגיע להרבה אנשים.

אלחנן: בעיניך זה פסול?

שמעון: לא. כתבתי שיר שהגיע למקום הראשון במצעד הפזמונים, עבדתי עם "כנסיית השכל" וחיים אוליאל. אני לא מתבייש בזה, אבל בשירים האלה רציתי להגיד משהו מסוים. זה כבר נכתב לתוך הקונטקסט של שיר מולחן, קול של זמר שכבר שמעתי בראש, ידעתי איך הביצוע הולך להיות.

רחלי: זה שיר שאתה ייעדת לזמר מסוים?

שמעון: אני בדרך כלל כותב כשמבקשים ממני, וכשמישהו מלחין שיר שלי אני לא אומר לו לא. אני מרגיש מאוד טוב כשמישהו לוקח שיר שלי ומבצע אותו, אבל מראש אני לא עושה לעצמי את ההנחות האלה בשירה. הרי בשירה אין המוסיקה. אני חושב שביצוע קולי נותן כל כך

הרבה משמעות וכוונה שאין בשיר הכתוב. את כל זה אני מנסה להסדיר באמצעות הצפיפות של הלשון. התחושה שלי היום שבשביל להיות קורא שירה צריך להתאמץ. המדיות האחרות יותר חזקות ומיידיות משירה.

אלחנן: יהונתן גפן הוא משורר טוב בעיניך?
שמעון: ליהונתן גפן יש את הקטע שלו, זה מה שיפה. אני לא מחליט בשביל אחרים מה זה שירה ומה לא שירה, אני אומר מה אני זקוק לו ומה לא. לכל תרבות יש יוצרים נורא פופולריים, גם בשירה העברית יש משוררים מאוד פופולריים.

אלחנן: יש לך בעיה עם להיות פופולרי?
שמעון: אין לי בעיה ואני לא פוסל משוררים כי הם פופולריים. אני לא כזה סנוב. בתור נער מתבגר רוב הדברים שקראתי, להוציא שירה, היה המון מדע בדיוני, ספרות בלשית. צרכתי קולנוע, מוסיקת רוק, פופ של שנות השמונים, אני לא פוסל את זה.
אלחנן: האם אתה מרגיש את עצמך כמייצג של הנגב? דרום? מזרחים? מרוקאים?

שמעון: אני לא מייצג, אבל אני מניח שבגלל שגדלתי במקום שמבחינת החברה הישראלית רווי בקרעים ובחיכוכים, חוויתי כמעט כל ססע אפשרי של החברה. זה לא שאני מנסה להיות נציג של מישהו, אבל יש את העניין עם הנגב שבבגרותי מאוד התאכזבתי לגלות ששדרות בכלל לא בנגב, שזו חלוקה פוליטית ולא חלוקה גיאוגרפית אמיתית – למעשה זה מישור החוף. שייכו את שדרות לנגב כדי שהיא תקבל תקציבים, אבל מבחינת האקלים ומבחינת הצמחייה היא מישור החוף למעשה.

אלחנן: אבל היא לא פחות פריפריה מאופקים או נתיבות.
שמעון: קודם כל אני חושב שאופקים ונתיבות זה יותר פריפריה משדרות, בתחושה שלי. הן התחילו בערך באותה נקודת פתיחה. שדרות לתחושתי בעשר, חמש עשרה שנים האחרונות התקדמה הרבה יותר לכיוון המרכז מבחינת היחס של התושבים לעצמם והיחס לתרבות המרכזית. אני לא ממש מומחה לנתיבות, אבל התחושה שלי שכל אחד מהמקומות האלה קיבל אופי בהתאם לאוכלוסייה. האוכלוסייה בשדרות הרבה יותר הטרוגנית: הרבה חילוניים, הרבה דתיים, עולים חדשים, עולים ישנים.

אלחנן: אני חושב שאותם אנשים גרים בשלושתם.

שמעון: קודם כל נתיבות מאוד התחרדה בשנים האחרונות, קברי צדיקים וכל התעשייה הזאת. לכן התחושה היא אחרת, האווירה אחרת. אלחנן: יכול להיות שהיא יותר נעימה, או פחות נעימה. יש להם סינמטק, אבל האנשים הם אותם ערסים.

שמעון: אני לא יודע אם אלה אותם ערסים. ערסים יש בכל מקום, כל מקום והערס שלו, כל מקום מקבל צורה אחרת. גם בלב שכונות העושר יש ערסים... אתה חושב שבנווה צדק אין ערסים? אתמול הייתי בצפת, נתתי כמה שיעורים ונדהמתי לראות כמה צפת היא הרבה יותר פריפריה משדרות מבחינת התפיסה העצמית של האנשים ביחס לזיקה שלהם למרכז. ההתבגרות שלי היתה בשנות השמונים בשדרות והתחושה שלי בצפת היתה שהילדים שם מרגישים את מה שאני הרגשתי בשדרות בשנות השמונים. אחיינים שלי שגדלים עכשיו בשדרות, אין להם בכלל התחושות שהיו לי. הם לא מרגישים פריפריאליים.

אלחנן: אבל אתה לא יכול להכליל רק לפי האחיינים שלך.

שמעון: לא, העניין הוא התחושה כמה אתה מרגיש רחוק. אני זוכר איך כשגדלתי הרגשתי מאוד מאוד רחוק מהעולם. אני לא היחיד שהרגיש את זה. התחושה היתה שאני בא מחוץ לעולם.

אלחנן: זה בגלל שיש להם עכשיו אינטרנט ומחשבים.

שמעון: זה לא רק זה, זו גם תודעה אחרת. יש להם תודעה אחרת.

אלחנן: אולי העניין של המלחמה והקסאמים עשה את זה.

שמעון: הקסאמים דווקא יצרו מחדש את התחושה הזאת של נידחות, מקום שלא שייך לשום מקום, שנמצא בתוך אזור הדמדומים של הישראליות, שכולם נטשו אותם. זאת היתה התחושה שהיתה לי כשאני גדלתי. זו לא התחושה כרגע בשדרות, כשאתה קסאמים זו לא התחושה. התחושה היא שהם מאוד בתוך העולם. הדימוי של שדרות גם קיבל הרבה ייצוגים תקשורתיים. אתה רואה שיש כל כך הרבה אמנים וסלבריטאים שבאים מהיישוב שלך ואתה רואה אותם על שלטי ענק או בטלנובלה. זה נותן את התחושה שהכל הוא בר השגה.

רחלי: זה בר השגה, אבל עדיין אנשים שרוצים לפרוץ לתודעה עוברים לתל אביב בשביל להצליח.

שמעון: הכישלון של הפריפריה, ואני חייב להגיד שאני מאוד מצר על זה, היה שכל האמנים מהפריפריה, להוציא ממש מתי מעט, פשוט ברחו לתל אביב. העובדה שלא הוקמו מרכזי תרבות בפריפריה בשביל אנשים שכבר חיים שם היא כישלון.

רחלי: אני אגיד לך, היתה כתבה על "כנסיית השכל" לפני שבועיים בערך, ב"ידיעות אחרונות", וקראתי שהגיטריסט רן אלמליח חזר לגור, אמנם לא בשדרות, אבל באחד מקיבוצי הסביבה. אני יודעת גם שמיכה ביטון, סולן להקת "טאנארא" לשעבר, גר באחד מקיבוצי הסביבה. אני לא יודעת אם אני יכולה להצביע על כך כתופעה, אבל אני מניחה שאם בתחילת הקריירה אמנים עברו לתל אביב כדי להיות במרכז התעשייה, אז הם חוזרים. אמנם לא לשדרות, אבל אפשר להצביע על איזושהי תופעה. אולי האנשים שהתבגרו ולא רוצים לחיות את החיים התל אביביים, ולכן החזרה?

שמעון: אני אדבר על רן אלמליח שאותו אני מכיר. אני לא חושב שכל כך דחוף לו לדאוג לרמה התרבותית של האזור שבו הוא גר. הוא עדיין עובד בתל אביב ונוח לו לגור בדורות. הוא מגיע לחזרות בתל אביב, הם מנגנים פה, כל הייחוס שלו זה למרכז.

רחלי: השאלה היא אם עצם זה שהוא חזר פיסית לגור כאן, עומד מאחורי זה משהו יותר גדול.

שמעון: אני לא חושב. אני חושב שמי שעשה את זה מתוך אידיאולוגיה זה חיים אוליאל, אבל הוא נתקל בהרבה מאוד קשיים. הוא עזב וחזר.

רחלי: אני זוכרת כשקראתי שהוא עזב לראשון לציון אז חשבתי "אם הוא עזב אז מה נשאר?"

שמעון: הוא התיימש. הוא ניהל שם מרכז מוסיקלי לנוער והיה אחראי על החינוך המוסיקלי. כמו שקורה בעיירות קטנות, במקומות קטנים, תכנים מקומיים, אולי לא מצא חן בעיני מישור. לא המשיכו להעסיק אותו, והוא ממש עזב בכעס וחזר.

אלחנן: אתה חושב שמה שקרה עם טיפקס, כנסיית השכל, חיים אוליאל זה משהו מגמתי או שזה נקודתי? ואולי גם הפכו אותם לנציגים, יותר מאשר הם התכוונו לייצג.

שמעון: אני לא חושב שמישהו צריך להרגיש נציג. אתה מרגיש כאילו יש מאבק נורא עדין בין האמת שלך שמתוכה אתה רוצה לייצר אמנות שקשובה למי שאתה, לבין הצורך לייצג. כי הדיון הציבורי הוא תמיד שטוח וסיסמתי. אתה צריך להחליט איפה אתה נמצא. אם אתה מצליח להמחיש את זה ביצירה שלך, אתה נציג הרבה יותר טוב מאשר אתה לוקח גיטרה וכותב שיר על קסאמים. כי בסופו של דבר מה שמגיע לאנשים, זה מידת החיות של הדברים. אני מרגיש שאני בקושי נציג של עצמי. אבל אני מרגיש שהמשימה שלי ככותב זה להמחיש באופן העמוק

ביותר את הדינאמיקות של התרבות והחברה שיצרו אותי כבן אדם. זה אומר לגדול בבית דתי, ומצד שני לקבל קלטות של מוסיקה שלא קשורה לבית של ההורים שלי. זה הלכת לספרייה העירונית ולקחת משם ספרים שאתה רוצה לקרוא, כשבבית הספר מכריחים אותך לקרוא ספרים של דבורה עומר וגלילה רון־פדר, שדרכן רוצים להלביש עליך איזושהי אידיאולוגיה לאומית. ואתה הולך לספרייה העירונית ומוציא ספרים מתורגמים. אף אחד לא התכוון שתקרא אותם. הלכת למדף מסוים וספרים שם תפסו אותך, מוסיקה מסוימת תפסה אותך. זה חלק מהחוויה שלך. היכולת לחבר את הדברים האלה ולהראות איך החיבורים האלה יוצרים אדם אינדיבידואלי זה המשימה שלי כאמן. פחות מאשר להגיד אני דפוק כי א' ב' ג'. זה לא מעניין, אפילו כעניין של מחאה. אלחנן: זה לא עניין של דפוק, או מחאה. אני חושב שמבחינתי בתור כותב אני יהודי, אני מזרחי.

שמעון: מה זה מזרחי בכלל? היום הדיבור על מזרחיות הוא דיבור על קטגוריית זהות. זה לא קשור למוצא. אתה יכול להיות מכל מוצא ולהגיד אני מזרחי, כמו שאתה יכול להיות גבר ולהגיד שאתה פמיניסט. אני מתעסק בשאלות האלה בכתיבה שלי, אבל אני לא מרגיש שאני יכול להכריע לגביהן, אני מאוד אמביוולנטי. נגיד, ברומאן האחרון שלי, "פנים צרובי חמה", זה כן עבד. ההחלטה שלי היתה לכתוב על מזרחיות באופן טבעי. בלי מבט של אף אחד אחר. מתוך ההווה הפנימית של המקום. כתבתי על נתיבות כמו שהם חווים אותה, בלי שמישהו מהמרכז יגיד "אהה, ככה מזרחים מתנהגים, ככה הם חווים את עצמם". אז פתאום גיליתי שתמיד כשיש ייצוג של מזרחים בעברית, הם חייבים להיות עילגים. וזה לא נכון, יש הרבה מאוד מזרחים שהם לא עילגים.

אלחנן: אני חושב שדעות קדומות בונות מציאות. אם מישהו חושב עלי משהו, אז אני מתחיל לחשוב את זה גם על עצמי, שאני באמת כזה. שמעון: לכן, העבודה שלך כאמן זה בדיוק לקחת את הדעות הקדומות ולהציב מולן אלטרנטיבה. אם בא מישהו ואומר "כל המזרחים האלה אותו דבר, בכיינים, צעקנים"... אז תקרא את ארז ביטון, זה נראה לך בכייני? כנסיית השכל נשמע לך בכייני? זאת העבודה האמיתית! זה שההמון לא מכיר, הוא יכיר מתישהו. ואם לא אז לא. אין לנו שליטה על מה שאנשים חושבים. בכלל, זה לוקח זמן עד שדברים משתנים. אתה לא יכול להגיד שהדעות הקדומות כיום לגבי מזרחים, הן אותן דעות קדומות שהיו לפני שלושים שנה.

מירי ישראלי

לעשות אבטיח עם אלכוהול

"לדעתי הראפ הטוב בארץ הוא זה שמתעסק במציאות הישראלית ולא דווקא במצב הביטחוני. כמו זה שקשה לעשות מוסיקה בארץ כשבתור סטודנט אתה צריך לעבוד בשתי עבודות כדי לשלם שכר דירה מופקע באזור תל אביב". ראיון עם בועז גילר, או "tune"

בועז גילר, או "tune" בכינויו הבימתי, הוא בן 25, סטודנט לתקשורת במכללת ספיר. הוא חבר בהרכב ושמו "final". זהו הרכב היפ הופ המשלב סגנונות שונים כמו רוק, דאנס הול, ברזילאי ועוד. חבריו ללהקה הם דביר בשן, או "funkey", חבר ילדות שכיום הוא שותפו לדירה,

וחברו לספסל הלימודים טל גילר, או "smokey", אחיו הקטן של בועז שגם לומד בספיר. הלהקה כותבת שירים ומבצעת אותם בהופעות חיות מול קהל. הם מתעסקים גם בתקלוט. גרין מתקלט ב "green pub" ובוועז – ב"kizer".

תמיד חלמת לעסוק במוסיקה?

אף פעם לא חלמתי לעסוק במוסיקה אבל תמיד התעסקתי. זה מצחיק כי אנחנו לא החשבנו את עצמנו כמוסיקאים עד שהתחלנו לקבל פידבקים טובים מאנשים שאנו מעריכים את דעתם במוסיקה.

וכעת אתם מחשיבים את עצמכם למוסיקאים?

כן, היום אנחנו רואים את עצמנו נכנסים לענייני המוסיקה. אנחנו לא, מהחברה שמגיל שנה ההורים שלהם הכריחו אותם לנגן על אורגנית, אבל דווקא אני חושב שזה לטובתנו.

במה זה מתבטא?

זה אומר שכשאני עושה ראפ אני מרגיש שאני בא מאותו מקום של הקהל שמאזין לי ויש לי שיח משותף אתו ואנחנו יודעים מה נשמע לנו טוב גם בלי שלמדנו סאונד באופן מקצועי או תקלוט. פשוט נהנים ומקוים שגם הקהל יינה.

מה אתם אומרים על הראפ בארץ?

אני אומר שיש אחלה ראפ, פשוט צריך למצוא אותו וצריך לחפש מתחת לפני השטח. לדעתי הראפ הטוב בארץ הוא ראפ שמתעסק במציאות הישראלית ולא דווקא במצב הביטחוני הקשה. דברים שההתייחסות אליהם היא עדיין אמיתית, כמו זה שקשה לעשות מוסיקה בארץ כשבתור סטודנט אתה צריך לעבוד בשתי עבודות כדי לשלם שכר דירה מופקע באזור תל אביב.

הצלחתם לפרוץ לרדיו או לטלוויזיה?

לא הייתי מנסח את זה ככה אבל אחד הדברים הכי יפים במוסיקה היא שאתה דוחף את עצמך קדימה בכל הכוח. התארחנו באולפן השקוף בערוץ 24, הופענו ביום הסטודנט, חיממנו את כוכב נולד אבל שורה תחתונה: יש מיקרופון פתוח, לא חשוב אם זה בטוילית במילואים, אתה תופס את המיקרופון ועושה ראפ שאנשים ישמעו וייהנו.

מה עומד מאחורי הדחף שלך ליצור ולקדם את המוסיקה?

אני רואה כל מיני שטריות בטלוויזיה, אם זה קליפ של Beastie Boys או מסיבת בריכה ואני אומר "גם אני רוצה שזה יהיה ככה". אני רוצה להפוך את הפנטסיה הזאת למציאות של כולם. כשהגעתי למכללה אז היה כאן נחמד ומגניב אבל הרגשתי שבשביל שאני אמצא בתוך הדברים שאני אוהב אני צריך לעשות אותם בעצמי. שמעתי איזה שיר וחשבתי שזה שיר ממש טוב ואנשים ייהנו ממנו. לעשות אבטיח עם אלכוהול, זה נראה לי דבר שאנשים מאוד ייהנו ממנו ושאלתי את עצמי למה לא עושים את זה. התחלנו לעשות את ההפקות שלנו בכוחות עצמנו. התחברנו לפאבים, לתרבות בספיר. אמרנו "בסביבה יש הרבה בעיות", כל אחד צריך לפתור את הבעיות של עצמו ויש אנשים שעוסקים בלפתור את הבעיות באופן כללי ואני רק אומר להם "תשכחו מהבעיות לכמה שעות. תראו איזה יום יפה יש בחוץ. תשמעו שיר סבבה שישפר לכם את מצב הרוח ותיהנו".

אני רואה לפני אדם עם הופעה מסודרת שלא מתיישבת עם מראה של ראפר זרוק. איך אתה מסביר את זה?

אנחנו לא בארצות הברית ויהיה נורא חם אם אני אלבש חולצות רחבות וענקיות, והראפ שלנו מתעסק במסרים חיוביים כמו תהיה עצמך ועוסק בליהנות מהמציאות גם אם קשה לפעמים. בגלל זה אנחנו גם נראים כאילו קמנו בבוקר וזרקנו על עצמנו את החולצה הכי מצחיקה בארון עם המשפט שיעשה לנו הכי שמח ושאנחנו לא מחפשים לוק קשוח או לוק אמנותי ומיוסר והמסרים שלנו דרך המראה הם אותו מסר של השירים: תעשה מה שבא לך, תיראה איך שבא לך.

אתה סטודנט לתקשורת והייתי מצפה לראות אותך סטודנט למוסיקה בקונסרבטוריון.

אני לא רואה את זה בתור מקצוע כי לצערי מוסיקה בארץ זה לא תחום כל כך רווחי. שמעתי משהו שמתאר את המצב: מוסיקאי אחד בא אל חבר שלו ואומר לו: "הוצאתי דיסק חדש". אז חבר שלו שואל אותו: "כמה מכרת?" אז המוסיקאי אומר לו: "לא הרבה, את הבית והמכונית". בארץ מוסיקה זו לא הכנסה, זו הוצאה. מעט מאוד אמנים בארץ מצליחים. המוסיקה בארץ היא חלק מהתרבות והאמנות במדינה, והיא עדיין לא מקבלת את היחס הראוי.

עד כמה המוסיקה מעסיקה אותך ?

לצורך העניין אני נוסע היום לבאר שבע לעשות חזרה להופעה, מחר בערב נוסע לראשון לתקלט וברביעי יש מסיבה שההרכב שלנו מארגן, חוזר באותו יום למרכז לתקלט שוב פעם ולמחרת בבוקר חוזר לדרום כדי לעבוד עם ההרכב על שיר חדש.

מה היית משנה בראפ היום ?

הייתי משנה את התפיסה לגביו. נוצר מצב שלפעמים שואלים אותי איזה מוסיקה אני אוהב, ואני מרגיש שאם אני אומר שאני מתעסק במוסיקת ראפ אז אנשים לא ייקחו אותי ברצינות ובעיניהם הראפ לא נחשב כמוסיקה בעלת ערך. מוסיקת הראפ היא מגוונת במסרים רבים ועמוקים שמקורם בנושאים חברתיים-פוליטיים שנוגעים ברבדים רבים בחברה. שורה תחתונה: אם אתם חושבים שראפ מדבר רק על מכוניות, כוסיות ואלימות אז אולי הבדיקה שאתם צריכים לעשות היא לעצמכם. מה מוכרים לכם ומה מבקשים להראות.

לסיכום, מה היית מאחל לעצמך כמוסיקאי ?

אני מאחל להיות שלם עם כל מה שאני עושה מבחינה מוסיקלית והכי חשוב הוא שיהיו אוזניים שיקשיבו למסרים שלנו ואני חושב שאם זה יקרה אז יהיו עוד כמה אנשים יותר אופטימיים במדינה הזו.

ביקורת

הקמע של באר שבע

”שרול”, מופע מחול. כוריאוגרפיה: תמיר גינץ. דרמטורגית: דניאלה מיכאלי. עריכה מוסיקלית: אלדד לידור

בשכונה ג' בבאר שבע נחת קסאם במרחק נגיעה מהסטודיו לריקוד של בת־דור. שמעתי על כך בזמן ההתרחשות מפני שחברתי לנה נמצאת שם 24 שעות ביממה והיא שעידכנה אותי. לא חשבנו לרגע שהאירוע הזה יביא ליצירת המחול ”שרול”.

אומרים שאמנים מצליחים להיות במיטבם דווקא בתקופות הקשות ביותר בחייהם. והנה זה קרה: הכוריאוגרף תמיר גינץ החל ליצור את ”שרול” בראשית השנה, ביומו הרביעי של מבצע עופרת יצוקה. ”במחי קסאם אחד, נולדה המשפחה המאוימת, המחבקת והמעודדת. ההתבוננות ב'ביחד' הזה נגעה ברגשות המתחזקים אצלי בשנים האחרונות שבהם מעורבת אהבה גדולה לארץ לצד תחושת אכזבה ותסכול”, הוא מספר.

המופע נועד לספר על תהליך של חשבון נפש, פרטי וקולקטיבי. גינץ עשה זאת דרך דמות של ילד שהוא מתגעגע אליו, הילד שהוא עצמו רצה להיות – שרול.

להקת המחול ”קמע”, מיסודה של בת־דור, הוקמה כלהקה רפרטוארית על ידי דניאלה שפירא ותמיר גינץ, במטרה לעודד יצירה ישראלית ולקדם את המצוינות בתחום הטכני והאמנותי של המחול. ברפרטואר שלהם יצירות מחול למבוגרים, לנוער ולילדים המועלות עשרות פעמים בשנה ברחבי הארץ ובחו”ל. הלהקה יצאה לסיורי הופעות בדרום אמריקה, אירופה, סין והודו, והיא מקיימת פרויקטים חינוכיים של הוראה, הסברה בבתי ספר, באולפנות מחול ובסדנאות אמן ברחבי הארץ.

המופע כולל תמונות שונות המצטרפות לאלבום של זיכרונות אישיים מחיי היום-יום, זיכרונות של ילדות טהורה ותמימה, ותזכורות כואבות של רגעים קשים שמעדיפים לשכוח.

היתה התרגשות באוויר במשכן בבאר שבע בערב הטרום בכורה. זו הפעם הראשונה שהמופע הוצג לפני הקהל הרחב. בתמונה הראשונה יושבים הרקדנים סביב שולחן בתלבושת לבנה, ובתוך כדי המחול נוספים עוד ועוד צבעים לקולאז' התלבושות. רק רקדן אחד (אנטולי שינפלד) נשאר עד הסוף בבגדו הלבן. קטעי הסולו המרגשים שלו הקרינו תחושה של אור וטוהר.

המגוון המוסיקלי מרתק, החל בקטעי מוסיקה בידיש ועד לקטעי טראנס בשילוב תאורה מרשימה. לתמונות המחול המתפתחות זו מזו הצטרפו אביזרים שונים כגון אופניים והליכונים, אולי כמסמלים של כלים לחיפוש אחר הזיכרון. רבות הן אפשרויות הפירוש. בי עוררו התמונות מחשבות על קשיי החיים, על השואה, על הפחד מהמלחמה, על הפחד מהזיקנה.

שנים אני עוקבת אחר מופעי המחול של "קמע", ויש הרגשה שהלהקה התבגרה בד בבד עם התבגרותי שלי. ב"שרול" ניכר שהיוצר תמיר גיניץ נתן לרקדניו המצוינים חופש בימתי, ושהם עבדו קשה שם בסטודיו בלב שכונה ג', באר שבע.

חן ליכשיץ

הזמן, העצב, הפרידה

בתוך שפע אלבומי המוסיקה שיצאו לאור לקראת הפסח האחרון בלטו האלבומים של שני היוצרים הגדולים והוותיקים, יהודה פוליקר ("אהבה על תנאי") וחווה אלברשטיין ("ברוך הבא"). אמיר הורוביץ האזין לשניהם ביחד ולחוד

"יש דברים יפים בחדל, שהזמן מיטיב אתם, ואני רק מבקשת להיות אתם", כך נפתח אלבומה של אלברשטיין ברצועה מרגשת ושמה "זמן". שיר על הזדקנות, השלמה עם הגיל, והתקווה להמשיך במירוץ החיים. פוליקר לעומתה שר על זמן של ניצחון והתפכחות. הוא שר על "יום

עצמאות שמח", והכוונה ליום העצמאות האישי שלו. ושר על זיכרונותיו היפים מביקור בן שלושה ימים בניו יורק ועל ההתאהבות בעיר.

אלברשטיין שרה על "צער העולם", (המשך עבודה משותפת עם דור ההמשך של נעמי שמר – אריאל הורוביץ), אך הוא מהול באופטימיות. יש צער, אך אין טעם לשקוע בתוכו, כי אפילו צער העולם, לדבריה, שר. אצל פוליקר העצב מתפרש אחרת לגמרי: העצב מהול בכעס, למשל על האלימות במשחקי הכדורגל. "אז בואו ונניף ת'דגל, יד ביד ורגל רגל, זה משחק שאין בו ניצחון" שר פוליקר.

הוא שר על חייל שנפצע בתאונה, ועל ההתמודדות עם הנכות. "עכשיו אחרי שנים לבד, זאת מלחמה כפולה, ביני לבין עצמי ולבין פקידים בממשלה". ביקורת חריפה נמתחת כאן על היחס לנכים. אלבומה של אלברשטיין נעשה זמן קצר לאחר מות בעלה, בימאי הקולנוע נדב לויטן, פוליקר נפרד לעולמים מהוריו, וגם מיעקב גלעד – שותפו ליצירה. "אין פרידה יפה, אל תאמין, בלי האהבה – אנשים משתנים". פוליקר מבקש מאמו "אל תלכי עכשיו" (סינגל שני מהאלבום). אלברשטיין שרה על הפרידה מהחיים בשיר קצר ומקסים של שלמה טנאי.

מבחן הזמן של האלבומים הוכיח את עצמו: האלבום של פוליקר זכה באלבום זהב בתוך שלושה שבועות. האלבום של אלברשטיין נמכר בעשרת אלפים עותקים בשבוע אחד. הישגים מרשימים בהחלט לאמנים שעברו את גיל השישים.

אמיר הורוביץ

כדי לתבוע הקשבה, צריך לרקוע ברגליים ולצווח בקול גדול

הנה המלכוד שהתרבות בישראל מניחה לפתחם של משוררי המחאה: אם תרצו שנשמע אתכם, עליכם להפוך את השירה לפיגוע, כלומר לפרודיה על שירה ועל מחאה. אז נוכל להתעלם משירתכם. ואז תיעלבו, ותמשיכו לכתוב מתוך עלבון מצטבר, מתוך איום קולני ופאתטי יותר – וחוזר חלילה

בתרבות שסולדת ממחאה, ורואה בה דרך קבע מעשה של בוגדנות, רפיסות דעת או חולשת רוח למול "מצב החירום" המתמשך של מדינת ישראל, שירת מחאה היא שירה חשודה: מבחינת הממסד הספרותי, שנוח לו יותר לבחון את עצמו באמצעות כלים פואטיים דיסקרטיים, המסבים את המבט מהמציאות הפוליטית והחברתית שבתוכה הם פועלים – וגם על ידי קהל הקוראים.

בכלל, הספרות הישראלית עסוקה באופן מתמשך בשרטוט דיוקן מחמיא של החברה המקומית, על הנעותיה ועל בחירותיה המוסריות, המתגדרות בדרך כלל בתחום הביתי והמשפחתי, או סביב נרטיבים לאומיים מוסכמים של רעות גברית. בתרבות העכשווית, העסוקה באופן אובססיבי בהפניית עורף הפגנתית לשאלות מוסר אקטואליות עקרוניות, ספרות מחאה – קל וחומר שירת מחאה – היא ממש נדונדו רציני; היא הורסת את המסיכה של ערוץ 2, של רוני דלומי ורוני דניאל, של הפרנויה המבוהלת מהאויב הממשי או המדומיין – תהא זו מעיין חודידה או אחמדינוז'אד – שבה כולנו מתכרבלים בנעימים. היא מאיימת על הצדקנות האינסופית המושלת במדיניות ובתרבות הישראלית ביד רמה. לשירת המחאה הישראלית שני פנים: שירת ה"מודה ועוזב ירוחם", המפליאה בשורות שבורות לתאר את הדמעות בעיניהם של ילדי עזה, ג'נין או שדרות, ובזאת ממרקת את מצפונה ומתפרכסת במוסריותה. זו

שירה הפונה אל "האני" המוסרי העומד נגד העוולה, ומנסחת בעדנה את עליונותו באמצעות הפגנת רגישותו ל"אחר", יהא אשר יהא. ויש גם שירה אחרת, בועטת ועצבנית. אולי לא בדיוק שירה נשגבת, מפני שהזעם הרטורי דחוף יותר מעיצובה הפואטי. זו שירה שמוציאה מהכלים, מפני שהיא אינה גדורה בפרטי, וגם אינה מאפשרת לנמעניה זיכוך או צקצוק שפתיים.

לשירה הפוליטית, הנוגעת לסכסוך הישראלי-פלסטיני, יש מסורת ארוכה בשירה העברית החדשה: אלתרמן, זך, רביקוביץ', ויזלטיר, שבתאי ולאור; לשירה החברתית-מעמדית אין מסורת דומה. אולי מכיוון שהיא נתפסת כספח נוכרי, זר להוויה היהודית הציונית התופסת את עצמה כחד-תרבותית וחד-מעמדית; ואולי מפני שהמחאה החברתית נתפסת כמשנית לסכסוך הישראלי-ערבי: באמצעות המחאה הפוליטית-ביטחונית, השירה יכולה לתפקד כ"נביא בשער" למען הקולקטיב היהודי-ישראלי כולו, כמין טוטם של המוסר המועלה על המוקד; בשירה החברתית לא נטועה נחמה כזאת.

לפני כמה חודשים פירסמה ד"ר קלריס חרבון, משפטנית ופעילה מזרחית, שיר בכתב העת "הכיוון מזרח" (שאני נמנה על עורכיו). השיר נקרא באירוניה מסוימת "הזעקה – לא עוד". הנה כמה שורות מתוכו:

פשעתם, אחי בני עדות אשכנז
בני המערב, ערש האור
הרס השחור שלי
חמסתם, גנבתם, אנסתם את תומתם של הוריי
גנבתם לי את הגאווה
פדינו בה תלושי מזון
שילמנו בה את שכר הדירה הציבורית שבה כלאתם אותנו
קנינו בה קמח למופליטה
כדי שנוכל לארח אתכם במימונה
כדי שתוכלו לומר עלינו שאנחנו חמים ויודעים לארח
במקומה קיבלנו בושא, נחיתות, קיפוח
אלה המעות שאותן נוריש הלאה
שם בכלא באר-שבע
במרכזי היום למכורים ובמעונות הנעולים לילדים העבריינים שלנו
הילדים הלא נורמטיביים שלנו
כוס אמא שלכם, חפשו חום בערבות הכפור של האמא הפולנייה שלכם
לי אין חום בשבילכם
[...]

תביטו במראה ותגלו כמה אתם מכוערים
חמדנים שכמותכם, איך הובלתם אותנו כצאן לטבח
לגזוז, לעוני, לסמים, לתלות, לפינוי מהבתים שלנו
לשואה שלנו היהודים־הערבים
גרמתם לנו לעזוב את מרוקו שלנו
ואני רוצה לצעוק: "מלך מרוקו, אולי עכשיו תיקח אותנו בחזרה"
הצל אותנו
לקחתם לנו את הבית היחיד שבו יכולנו להרגיש שייכים
הלעטתם אותנו בציונות, בכיבוש
ומבלי שנתנגד
עטפתם אותנו בארעיות קבועה של כלום
נצחיות של חידלון
מכחישי שואה שכמותכם
מתי גם לסבתא שלי יהיה מספר על היד?

כשקוראים את השורות הללו, הגוף מתכווץ: גם מכיוון שמבחינה
ספרותית, לא מדובר בשירה, אלא במניפסט ספונטני ואפילו נאיבי,
המשתמש בקלישאות החבוטות ביותר. הוא זועם ומתריס, מגושם וחסר
עכבות. והוא מעצבן: מכתבי התלונה שהתקבלו למערכת חזרו והדגישו
את התחושה שמדובר ברטוריקה שאבד עליה כלח; בטקסט שהורס
במקום לבנות. "כמה אפשר לבכות?" נאנחו המגיבים בעייפות; "לא
נמאס כבר?". ואחרים חזרו על המנטרה המנצחת כל סולידריות: השינוי,
לטעמם, לא יגיע דרך בכייה קולנית כזאת. הרי השלום מתחיל בתוכי,
ומוטב לכותבת להשכין שלום בנפשה, להגיע לשלוות נפש באמצעות
התבוננות פנימה: הטחת רפש באחרים, ב"אשכנזים", לא תסייע לפתור
דבר. מוטב לעשות ולא להתלונן.

יש להודות, שקשה להתייחס ברצינות לגזענות ההפוכה בנוסח
"חפשו חום בערבות הכפור של האמא הפולנייה שלכם"; אני גם מניח,
שלחרבון אין שום רצון להשיב את גלגלי הזמן לאחור, כדי שמספר
יוטבע על זרועה של סבתה. ואני גם לא בטוח שהיתה חוזרת למרוקו גם
אם המלך היה מזמין אותה בכבודו ובעצמו. הטקסט הזה אינו מחושב
ושקול; עוצמת הווליום שלו היא גבוהה, עד החרשת אוזניים.

יותר משיר מחאה, הטקסט הזה יכול להיחשב פרודיה על שירת
מחאה, אם הוא רק היה מצחיק. אבל הוא אינו מצחיק: הוא אינו עוסק
בזעקת המרוקאים המקופחים, או לפחות לא רק בזה. זה טקסט שמציג
נכוחה את הז'אנר של שירת המחאה, את הרטוריקה שלה ואת מה
שנתבע ממנה כדי שתישמע. בומבסטי, מתלהם, צעקני ואפילו וולגרי:

האם יש אפשרות להשמיע מחאה בשקט, בתרבות שמתחרשת לדעת, בכוונה תחילה ובהתלהבות מזוכיסטית? הרי כדי שמחאה תישמע בתרבות שממאנת להאזין, יש לחצות גדרות של טאבו ולפגוע ברגישויות הטעם הטוב – לא לשם הפגיעה עצמה, אלא רק כדי להסב תשומת לב. וזה אולי מה שהטקסט הזה מבקש לומר, בחוסר האחריות שטקסטים מגלים לעתים ביחס לכוונות של מחבריהם, על התרבות שאליה הוא ממוען: כדי לתבוע הקשבה, צריך לרקוע ברגליים ולצווח בקול גדול. אחרת זה לא יילך.

מתי שמואלוף, אקטיביסט חברתי ומשורר, כותב בשירו "למה אני לא כותב שירי אהבה ישראלים":

[...]

אני רוצה פיצוי מבנק ישראל
לפלסטינים, למזרחים, לנשים, להומרלסביות,
על כל הערה, מעברה, שטח צבאי סגור, העלמה, השחתה

[...]

אני אחכה בצד בנק ישראל, מבעד לחלונות ביטוח לאומי
מתחת למכוניות משרד האוצר
עד שתיתנו פיצוי ראוי על כל הגזענות הצרופה
ורק אז, כשילדי ילדי המופצים ילמדו באוניברסיטה בחברה שווה
ללא ביזוי, רק אז אהיה מוכן לכתוב שירי אהבה ישראלים.

הנה המלכוד שהתרבות בישראל מניחה לפתחם של משוררי המחאה: אם תרצו שנשמע אתכם, עליכם לכתוב תכנים קרקסיים, אפוקליפטיים; עליכם להפוך את השירה לפיגוע, כלומר לפרודיה על שירה ועל מחאה. אז נוכל להתעלם משירתכם, מפני שהיא קרקסית ואפוקליפטיטית; אי אפשר לקחת אותה ברצינות. ואז תיעלבו, ותמשיכו לכתוב מתוך עלבון מצטבר, מתוך איום קולני ופאתטי יותר – וחוזר חלילה. והנה הסדר המעוות של תרבות השיתוק חוזר לתיקונו: משוררי המחאה החברתית מגויסים בעל כורחם לסדר רטורי שמשתיק אותם, כלומר הופך אותם לשבויים בתפקיד כפוי הטובה של שוטים מתלהמים. את השיטה הזו אי אפשר לנצח: המשוררים כותבים, והמוזות יורות.

“המוסף הזה הוא התחלת החלום”

רב-שיח עם נורית גרץ, ראש המחלקה לתרבות, יצירה והפקה ומסלול מו"לות

אמיר: נורית, בשנה האחרונה עבדת על פרויקט חדש במכללת ספיר, פתיחת תואר חדש שהוא די מהפכני בתעשייה, תרבות יצירה והפקה. מה עמד מאחורי הרעיון של תואר בהפקה ובלימודי תרבות בכלל ולמה דווקא בספיר?

נורית: יש אנשים שהולכים ללמוד וצוברים תואר, ויש אנשים שהולכים לעבוד, וזו נראית לי חלוקה לא נכונה. נראה לי שצריך לשלב ביחד – לעבוד וללמוד. אני חושבת שכל אדם שעובד צריך להיות משכיל וכל אדם משכיל צריך למצוא עבודה מעניינת, והרעיון היה שיש כל כך הרבה עשייה בתרבות, ואפשר שמצד אחד סטודנטים ילמדו, ירכשו השכלה רחבה ויהיו מעורים במגוון תרבותי, ומצד אחר הם יוכלו להשתמש בידע שצברו כדי לעשות דברים. בשנה האחרונה אני עובדת הרבה על המסלולים המעשיים, מאוד חשוב לי שזה יצליח ויוביל את הסטודנטים להרגשה שהם מקבלים משהו. למשל שמעתי את מוסף הרדיו שהפקתם, והיתה לי אותה ההרגשה כמו כשאני שומעת את בתי רונה שרה – הנה, משהו טוב. היה מקרה עם סטודנט שבא וסיפר שיש לו בעיות והוא לא יודע אם יוכל להמשיך בלימודים. קשה לו מאוד וקשה לו לממן את עצמו, יש התנגדות בבית והוא רוצה לעזוב. בעוד הוא מדבר, הקשבתי לו וחשבתי שהוא מספר את סיפורו כל כך יפה. אמרתי לו שילך ויכתוב את הסיפור שלו, שאני רוצה לראות את זה כתוב. למחרת בבוקר התעוררתי והדלקתי את המחשב, וראיתי שכבר בשש בבוקר הוא שלח אלי את הטקסט. קראתי ואמרתי לעצמי: יופי, זו ספרות. כתיבה. מצחיק, משעשע, עצוב. הבנאדם יודע לכתוב. אני בטוחה שכשאקרא את המוסף שלכם, אמצא שם דברים דומים.

אמיר: איך הגעת דווקא לספיר?

נורית: יש לכך שתי תשובות, אחת אמיתית יותר, אחת אמיתית פחות. ספיר הוא מקום לא ממוסד עדיין, יש אפשרויות בו. אני מלמדת הרבה מאוד שנים באוניברסיטת תל אביב ולא מצאתי את ההתלהבות שיש כאן, ללמוד, לעשות. התלהבות שאני לא מוצאת שם. אבל התשובה האמיתית יותר היא שזאב צחור שאל אותי יום אחד אם אני רוצה לבוא לשיבה בה נחשוב על חוג לתרבות. באתי ואמרתי את דעתי. בתום הישיבה הוא שאל אותי אם אני רוצה לנהל את החוג, הסכמתי מיד וזהו. אמיר: במעבר חד, הספר "על דעת עצמו" הוא תחקיר שנערך במשך שבע שנים, בחלקו תיעודי ובחלקו דמיוני. הספר עוסק בעמוס קינן, בעלך המנוח, שחלם על ארץ ישראל ספציפית ופעל בתנועת הכנענים ובפעילויות פוליטיות שונות על מנת להגיע לאותו חלום. האם לדעתך הוא הרגיש שהחלום הזה הוחמץ, או שהיה מרוצה מארץ ישראל שהכיר?

נורית: למעשה כתבתי את הספר על עמוס, אבל עניינה אותי גם התקופה והחלום, מה רצו לעשות ומה קרה כאן. אני חושבת שלכל הדור שלו היתה הרגשה של החמצה, שזה לא בדיוק מה שרצו, וזה גם בגלל שהחלום שלהם היה כל כך מושלם ומוחלט. הבעיה שלהם היתה שהם

נלחמו ושילמו בדם ובחברים, ולכן היו בטוחים שמה שיהיה זה גן עדן עלי אדמות. חברה צודקת, נאורה, לא יהיו עשירים ועניים, לא מזרחים ואשכנזים, אנשים יחיו באושר ועושר. לא רק שזה לא קרה, אלא שקיבלנו מדינה חדשה עם כל בעיות הבירוקרטיה, השחיתות, הפרוטקציה וכדומה. ולכן היתה אכזבה גדולה. השאלה כמה הדברים האלה מדברים לדור שלכם?

בני: אחד מגרעיני הספר הוא הדבר הטרוריסטי שעמוס קינן הואשם בו. השאלה היא מדוע הדור שלכם יותר שמרני מהדורות הקודמים?

לילך: אני חושבת שאנחנו כבר קיבלנו את הארץ ואנחנו יותר אדישים לנושא של להילחם על הארץ, ואולי בגלל זה יש יותר סרבנות. רחלי: אני אומרת חוסר אמון. אולי זה חלק מהבעיה שאנחנו מחפשים על מה להילחם. הדור ההוא נראה לנו כדור עם אידיאולוגיה, שהיה לו במה להילחם ולנו אין שום מלחמה לעשות. השאלה אם הביטוי צריך להיות בצורה הזאת? אולי אפשר לשחק עם ההגדרה ולהבין שלא די להילחם אלא יש משהו אחר.

רחלי: האפוליטיות שאנחנו בוחרים בה, זה שאנחנו לא באמת מבינים בפוליטיקה. הם האמינו שיהיה פה משהו טוב, אנחנו כבר פה, אנחנו לא מאמינים.

מיטל: כדי לגבש דעה צריך לדעת היסטוריה. יש הרבה ידע שצריך להשלים. עשו עבודה רעה מאוד בלימוד היסטוריה. מי שרוצה לדעת מה קרה כאן צריך לעשות עבודת השלמה.

שי: אני עשיתי צבא ואני חושב שאנחנו כן במחשבה שנלחמו פה ועשו פה וגם תורי הגיע. הדור שלנו הוא דור שנמאס לו מהפוליטיקה ונמאס לו לשמוע את הפוליטיקה הכבדה הזאת, וצריך משהו חדש. זה דור גלובלי יותר, דור של Facebook.

אמיר: אולי התייאשנו מהפוליטיקה עצמה. זה לאו דווקא מהחלום על הארץ, אלא יותר השחיתות וכל מה שיוצא מתוכה, שגורמים לאנשים לחשוב שהחלום אבד ואין אידיאולוגיה.

נורית: נאמרו כאן דברים מעניינים והפוכים. מצד אחד ייאוש מהפוליטיקה שממילא לא מובילה לשום מקום, ומצד שני הכל הוגשם אז אין לנו מטרות ותוכניות. אולי התשובה הנכונה ביותר היא עניין הגלובליזציה, כי זה לא נכון שאין על מה להילחם עוד, למשל אפשר להילחם על ביטול הפער בין הפריפריה למרכז, יש עוד הרבה דברים שאפשר לחלום עליהם ולהילחם עליהם, אבל בתוך התרבות הגלובלית זה נראה איכשהו פחות חשוב.

אני מרגישה הברל עצום ביני לבין הבנות שלי. לי נורא אכפת. למשל המלחמה נגד איראן ומה יהיה ואיך מייצרים קו חזית נגד העולם כולו. אני אומרת לבת שלי: תראי מה קורה, והיא אומרת לי: מה את מתרגשת. אנשים בדור שלי מרגישים מאוד את חוסר הפער בין החיים הפרטיים שלהם לבין מה שקורה. אני מרגישה שהחיים שלי ושל הילדות שלי תלויים במה שנתניהו יעשה היום. זה לא חלחל לדור שלכם. איילת: כולנו מודעים לסכנות, אבל האדישות קיימת. אולי אנחנו חושבים שאין לנו מספיק כוח לשנות, מי אני שאשנה את העולם? יכול להיות שזה נובע מזה.

רחלי: אני חושבת שאנשים הבינו שהם בעידן הפוליטיקות הגדולות שמכפיפות את האנשים הקטנים מלמעלה ומכניסות להם מחשבות. אם פעם אנשים הרגישו יותר חרדה לחיים שלהם אולי היום אנחנו מבינים שזה איזשהו משחק.

נורית: אולי אני צריכה לבוא ולשבת ביניכם, אני אירגע קצת. עידן: נולדנו לעולם עם כל כך הרבה דברים אחרים שלא היו לפנינו, היום אני יכול לעסוק בכל כך הרבה תחומים ולראות טלוויזיה באיזה נושא שאני רוצה. היתה התעסקות בפוליטיקה מההורים, מתנועות הנוער וכו', וזה היה נושא חם והיום זה לא. היום יש כל כך הרבה דברים אחרים.

מרגנית: אני חושבת שזה צריך להטריד אותנו. איפה יהיו המנהיגים של הדור שלנו?

נורית: אולי הם יהיו מנהיגים נאורים יותר. אולי תיבנה ארץ פתוחה יותר, חלק מהעולם הרחב, פחות מסתגרת.

שי: כשהתחלתי ללמוד זה היה משהו שהעסיק אותי. גיאוגרפית יש לנו מדינה מאוד קטנה, אבל המרחק המנטאלי בין האנשים הוא גדול. כשיש שכול אנחנו יודעים להתאחד, אבל יש מרחק גדול בין האנשים, בזמן שהכל קטן פה במדינה. כשהייתי שנה בחו"ל, בסאו פאולו, שם יש פריפריה וזה באמת רחוק – כשלושה ימי נסיעה – ופה קשה לי, יש פה משהו משקר.

עידן: היתה תקופה שעבדתי כסוכן נסיעות והסתובבתי בהרבה ערים בארץ. חוץ מתל אביב לא ראיתי יותר מדי הבדלים בין דרום וצפון. יש אזורים ספציפיים בתל אביב שהם שונים.

שי: השאלה היא למה המרחקים הם בעצם כל כך גדולים. נורית: אחד החלומות שלי הוא שיהיה כאן רדיו בדרום, שאנשים יפתחו רדיו וטלוויזיה שיוצאים משרות. למה הכל צריך לצאת מתל

אביב? למה כשיש תערוכה בדרום אף אחד לא כותב על זה, וכשיש תערוכה ב"הלנה רובינשטיין" כולם כותבים על זה? החלום שלי הוא שאתם תשנו את זה. שתורה תצא גם מדרום.

רחלי: זה קשור להחלטות פוליטיות רחבות, אולי כל החלוקה למרכז ופריפריה התחילה מהחלטות פוליטיות ומהשתלשלות היסטורית.

בני: הכל מתרחש במרכז כי פה יש כוח אדם ורמה של יכולת כתיבה. רחלי: החומר האנושי קיים גם בדרום. העניין הוא עם הכלים. כשמישהו מחזיק את הכלים במקום אחד זאת בעיה.

בני: המון אנשים באים הנה, אם צריך צלם לתוכנית טלוויזיה ומאפרת, כל הצוות הטכני האדיר של התקשורת יש אותו פה. אנשים לא יחפשו אותו בדרום.

נורית: אתם רואים את ההבדל בין בני ובניי? אני כבר אומרת פה ומתכוונת לדרום ובני אומר פה ומתכוון למרכז.

עידן: יש את הראייה של האיש מהמרכז שחושב שהוא מוצלח יותר וחכם יותר מההוא מהדרום.

מרגנית: השאלה עם מוסף שיתפרסם בכל הארץ, היא האם נוכל להמשיך לכתוב מאותו המקום, האם נוכל להישאר כאן.

נורית: מותר לי לחלום נכון? אני לא חייבת להיות ריאלית. למשל המוסף הזה, זו התחלת החלום, יש שלבים לחלום ופרקים. בפרק ו' אני רואה אותך עורכת עיתון בדרום והעיתון הזה מופץ בכל הארץ, או שלמישהו מכם יש הוצאת ספרים וכל הארץ קוראת אותם.

איפה זה דימונה?

אה נכון. זה המקום הקטן הזה שעוצרים בו להשתין בדרך לאילת. לא ממש נכנסים לעיר עצמה. יורדים מהאוטובוס, משלמים שקל שניים לזקנה מוזרה שיושבת בשירותים ומחכה רק לנו. ועולים חזרה לאוטובוס. ואיך אפשר לכתוב על דימונה בלי לציין את העין השלישית שלנו, את הזנב שמזדנב אחרינו לכל מקום. באסה. כדור צהוב בבוקר, צבעוני בצהריים וירוק בערב רק כדי שהכור לא יפגע ביכולות האנושיות שלנו לתפקד כבני אדם לכל זכר

אז נכון שדימונה היא מקום קטן שכולם מכירים את כולם. ובטח שכולם מכירים את סימונה מדימונה. ונכון שבדימונה אין מקומות בילוי ראויים כמו בתל אביב או אפילו בבאר שבע, ואפילו נכון שבדימונה יש מרוקאים, רוסים והודים ותו לא.

הסתובבתי בדימונה. מצאתי עיר מקסימה, עם אנשים חמים. אנשים שידועים מהם החיים הקשים ולא חיים בבועה גדולה, חושבים שהכל טוב, לא! האנשים בדימונה עבדו קשה ועדיין עובדים קשה. העיר עצמה מטופחת ונקייה, שום שלט רחוב או כיכר לא נהרס מוונדליזם.

טוב. אז כנראה שיש משהו טוב בחינוך "הדימונאי".

אז יש בדימונה מגוון אוכלוסיות. אלו שחיים שם מתקופת המעברות וכבר רגילים ואוהבים את העיר, ואלו שההורים שלהם חיו שם והחליטו שטוב להם ויש התושבים החדשים, שהחליטו לעבור לדימונה כי היא שלווה, כי החינוך הוא טוב, ובעיקר כי המחיה שם היא בת ביצוע ולגדל ילדים ולקנות בית זה משהו שפתאום הוא אפשרי. ולשחק עם הילדים בפארק ציבורי זה גם משהו אפשרי. מוזר!

ככל שהזמן עובר מרגישים בהתפתחות של העיר. אבל יש קניון בדימונה! כן כן, דימונה סוף סוף על המפה. כי מה עשינו בלי קניון ואיך

חיינו יכלו להימשך בלי מקבץ חנויות בתוך אוויר ממוחזר ויקר מדי. אז כן. יותר קרוב. יותר נוח. נכון אבל לא משהו שאי אפשר בלעדיו ובטח משהו שלא עושה את דימונה לטובה יותר. דימונה טובה יותר בזכות הרבה דברים והשתלטות המעצמות על העיר זה בטח לא אחד מהם. הסתדרנו גם עם המרכז הקטן והעלוב שלנו שנים רבות. הכרנו את החנויות, סביר להניח גם שאיכשהו המוכרים היו קרובים של אחד או אחר, אבל הכרנו. ואהבנו. ופרנסה טפו טפו לא היה חסר לאף אחד. אני חושבת שאם יש דבר שממחיש את קבלת העיר דימונה כעיר ולא כפריפריה עלובה, זה כפר הסטודנטים שהוקם שם בשנים האחרונות. ולא נשכח את התיאטרון העתידי לקום. קצת קולטורה לא הזיקה לאף אחד. התושבים צמאים לידע, לחידוש, להכרה מהמדינה שאנחנו לא סתם קיבוץ גלויות ללא רצון לגדול ולהתפתח. אנחנו פה עם ראש מורם, מקבלים בזרועות פתוחות את מי שאנחנו ואת כל מי שרוצה לקבל אותנו ובמקרה של המרוקאים בדימונה, נקבל באהבה ובשולחן מלא מתוקים שנעשו על ידי אמא מרוקאית מלאת אהבה ורצון להכנסת אורחים ראויה. כי מי יודע על הכנסת אורחים יותר מהעדה הידועה לשמצה.

“אז כבר לא רציתי להישאר במעברה”

בניגוד להאשמות הגורפות של חוקרת הקולנוע הישראלי אלה שוחט על הממסד הקולנועי האשכנזי שיצר סרטים המציגים את המזרחים כנחותים, יש שורה של סרטים מימי ראשית המדינה שאינם מתאימים לתיאוריה. הדוגמה של הסרט “עיר האוהלים”

רבות נכתב על המפגש הקשה והבעייתי בין הישראלים לבין ניצולי השואה ויוצאי ארצות האסלאם בעשורים הראשונים למדינה. בשנים אלה רידד השיח הציבורי בתחום זה את הרבגוניות של שתי הקבוצות, התעלם מהדיוקנאות השונים של אנשים והשתמש בדימויים שליליים מכליליים. המזרחים הוצגו פעמים רבות כנחשלים שאינם מצליחים להתמודד עם הטכנולוגיה המודרנית ועם החיים המתקדמים בישראל הצעירה. ניצולי השואה נתפסו והוצגו בתרבות כאנשים שבורים בגופם ובנפשם שאינם יכולים להתמודד עם המציאות החדשה עד שבאים הישראלים וגואלים אותם.

על סמך התפיסה שייצוגים קולנועיים מושפעים מהחברה ומשפיעים עליה ברובזמן, טוענת חוקרת הקולנוע אלה שוחט כי הממסד הקולנועי האשכנזי יצר בעשורים הראשונים למדינה חלוקה בינארית-אוריינטליסטית בין אשכנזים למזרחים. כאשר מוצגים יחסים ומפגשים בין המערבי למזרחי, תמיד נשמרת עליונותו של המערב מבחינת ידע, כוח, שליטה, קידמה, נאורות וכו'. יצירת ה'אחר' המזרחי הנחות עזרה לגיבוש דמותם הנאורה של האשכנזים. וכך נהפכו המזרחים לישות סטריאוטיפית, נחשלת ואפילו דמונית. כך בעצם מוזרח (orientalized) המזרח על ידי המערב (האשכנזים) לשם שמירה על עליונותם הכלכלית-תרבותית-פוליטית (שוחט, 1991).

ואולם, לדעתי, בחלק מן הסרטים שהופקו בשנות החמישים והשישים – למשל "קריה נאמנה" (ג'וזף לייטס, 1952), "גבעה 24 אינה עונה" (תורולד דיקנסון, 1955), "עיר האוהלים" (אריה להולה, 1951), "חבורה שכזאת" (זאב חבצלת, 1963), אפשר למצוא מגמה מורכבת יותר. הסרטים אינם מעניקים לכל האשכנזים עמדה של עליונות, אלא יוצרים הבחנה ברורה בין אשכנזים ותיקים לבין ניצולי השואה שזה מקרוב באו. האשכנזים הוותיקים אכן מתוארים כאליטה, אך הדימוי של ניצולי השואה שלילי אף יותר מזה של המזרחים. בעוד המזרחים מוצגים כמי שמסוגלים להתערות בחברה החדשה במהירות יחסית ולמצוא את דרכם אל המרכז, ניצולי השואה מתוארים כציבור קשה עורף, עמוס בתכונות שליליות, המתקשה להשתלב בחברה הישראלית ולעתים אף נשאר בשוליים. "עיר האוהלים" (אריה להולה, 1951) משקף מגמות אלה.

גיבור הסרט הוא משה, ילד מעיראק המלווה בקולו (voice over) את הסרט, ומנקודת התצפית שלו נחשף סיפור הקליטה שלו, של סבו נסים ושל משפחת הניצולים המתגוררת עמם באוהל. voice over ונקודת תצפית תורמים פעמים רבות ליצירת הזדהות עם הדמות ומקרבים אותה אל הצופה, הנחשף לעולמה הפנימי. לעומת זאת, ניצולי השואה בסרט אינם מקבלים קול וסיפורם מתווך דרך משה ומסופר בקולו ומנקודת תצפיתו.

כאשר משה וסבו מגיעים לאוהל במעברה מברך הסב החייכן ומאיר הפנים לשלום את הנוכחים: משפחת ליכטנשטיין, זוג ניצולי שואה, ובנם אָגוֹן, בן גילו של משה. הניצולים אינם עונים. גברת ליכטנשטיין מביטה בהם בחשדנות והודפת את בנה לאחור, "האנשים שבאוהל הביטו בנו, הביטו כאילו פחדו, אף מלה לא הוציאו מפיהם... אנשים משונים", מספר משה לצופים. הסב נסים מנסה להתיידד ומציע לאב המשפחה סיגריה, אך הוא מסרב.

בסרטים שהופקו בעיקר בשנות השישים והשבעים והציבו במרכזם דמויות של מזרחים (ומכונים 'סרטי בורקס') תוארו, לא פעם, המזרחים כפרזיטים ועצלים החיים על חשבון אחרים. "עיר האוהלים" מציג זווית אחרת לגמרי של המזרחי. הסב מתחיל לעבוד את האדמה השכם בבוקר. הוא עודד את החלקה הקטנה שלפני האוהל ונוטע גן פרחים בעוד גברת ליכטנשטיין יושבת בחוץ ותופרת. הסצינה מחזקת את ההבדלים בין מי שממשיכה בעסקי האוויר הגלותיים, לבין מי שמפנים מיד את הקשר לאדמת הארץ. הסב מבקש ממנה בחביבות שתזוז מעט, כדי שיוכל

להגדיל את שטח הגן, אך היא מסרבת בזעם. בנם אָגוֹן מוצג כילד אלים ולא חברותי. הוא מנסה לחטוף ממשה את חלילו באליםמות, ומשזה מתנגד, הוא מכה אותו בחזקה, מטיח אותו כנגד האוהל ובורח. ההבדל בין הניצולים למזרחים בא לידי ביטוי גם בשמות. את המזרחים מכירים הצופים בשם הפרטי, ואילו ניצולי השואה מכונים מהתחלת הסרט ועד סופו 'אמא של אָגוֹן' ו'אבא של אָגוֹן'. רק לבנם יש שם פרטי. העדר שמות פרטיים מצביע על ריחוק ואינו מאפשר בניית הזדהות עם הדמויות שממילא מוצגות באור שלילי.

משה שהותקף על ידי אָגוֹן מוצג כילד טוב לב שאינו נוטר טינה: "ראיתי שאָגוֹן נפצע ברגלו, כנראה נפל כשרץ אחרי. כל כך רציתי שיהיה שלום בינינו". כאשר הם מגיעים לאוהל, משה מגיש לאָגוֹן חליל, אך הוא זורק אותו מידיו במיאוס. אבל משה אינו מתייאש – הוא מחלל למען אָגוֹן ופוזל אליו לראות אם הצליח לרכך אותו. ראשו השמוט של אָגוֹן מתרומם אט אט והוא מחייך. לבסוף שניהם צוחקים.

אך השינוי שחל באָגוֹן עדיין אינו משפיע על הוריו ועל ייצוגם. כאשר המצלמה עוברת לצילומי חוץ היא מגלה את נסים הסב החרוץ משקה את הגינה, בעוד שאדון ליכטנשטיין יושב וקורא. כך מומחש ההבדל בין פסיביות לאקטיביות. משה מחזק את הייצוג הבעייתי של הניצולים כאשר הוא משתף את הצופים במחשבותיו: "את הוריו של אָגוֹן האדון וגברת ליכטנשטיין לא אהבתי ביותר. הם אף פעם לא צחקו, אבל סבא אמר שהם סבלו מאוד בגרמניה, לכן לא צחקו". הסרט שאינו דן בשואה וגם לא בגורלם של בני המשפחה המתוארים בסרט, מתמצת את ימי המלחמה באמירה ההופכת את השואה לאזכור שטחי, שאינו מאפשר לצופה להזדהות עם התנהגותם הקרה והמנוכרת של משפחת ליכטנשטיין.

בסצינות הבאות, החברות בין שתי המשפחות מתהדקת אך עדיין נשמרת עליונותם של המזרחים. למשל, שתי המשפחות עורכות יחד את סעודת השבת, ואמו של אָגוֹן מדליקה חמישה נרות בשביל משפחתה ובשביל משפחתם. ואולם, מכיוון שגם סצינה זו מוצגת מבעד לעיניו של משה, היא מנותבת לזיכרונותיו: "זה היה בדיוק כמו בבית בבגדאד... כאשר אמא עדיין היתה בחיים". כלומר, הסרט מתעלם מהעבר של ניצולי השואה, ובמקביל מעניק למזרחים שורשים ועבר המוצגים באופן נוסטלגי. בשנים שבהן ביקש הקולנוע למחוק זהות גלותית באשר היא, נראה האזכור של בית אבא בעיראק כדבר חיובי.

לאחר מכן, משפחתו של אָגוֹן עוזבת את המעברה ומשה ונסים נשארים. לאוהל מגיע זוג חדש שנראה אירופי, המעוצב שוב בהתאם לדימוי האלים של הניצולים. הם מגיעים לאוהל ומניחים בגסות את הארגז הגדול של חפציהם על גינתו של הסב ורומסים את כל הפרחים. גם הפעם משה אינו מבין מדוע הם כועסים. "אז כבר לא רציתי להישאר במעברה", הוא אומר. הסצינה הזאת מרחיבה את הדימוי השלילי האחיד של ניצולי השואה ומבהירה כי הגישה האלימה והמסתייגת מאפיינת את כולם. היא גם מחבלת בתהליך הליניארי בכך שהיא מחזירה את הסרט לנקודת ההתחלה – שוב העולים המזרחים נאלצים להתמודד עם התוקפנות של ניצולי השואה.

משה ונסים מועברים למחנה אוהלים חדש במדבר. משה עצוב על שעדיין לא קיבלו שיכון, אבל הסב האופטימי שוב אינו מאפשר לו לשקוע בדיכאון ומסביר לו שעליהם לבנות את הארץ כמו ידיהם. במחנה האוהלים החדש פוגשים השניים להפתעתם את אָגוֹן והוריו, ושמת הפגישה רבה.

חוקרים שעסקו בייצוג המזרחים בקולנוע טענו כי אחת הבעיות היא שהסרטים מציעים טמיעה של המזרחי בתרבות המערבית. אך ב"עיר האוהלים" קורה ההפך: החבורה, שהתאחדה מחדש, יושבת יחד, לעשן נרגילה. "בדיוק כמו בבגדאד", אומר משה.

עליונות המזרחים על הניצולים באה לידי ביטוי גם בעובדה שהסב הוא הדובר הציוני של הסרט: הוא הראשון העובד עבודת כפיים, המנסה ליצור באוהל כור היתוך ומיזוג גלויות (ואכן מצליח) והוא הנושא את מסר האופטימיות: אי־כניעה לתנאים הפיסיים הקשים וחשיבות בניין הארץ.

כך, לפי הסרט, העולים המזרחים חרוצים, נעימים וסתגלניים הרבה יותר מניצולי השואה. הם נושאי החזון הציוני והראשונים המממשים אותו, בניגוד לניצולים המתחילים את שהותם בארץ מעמדת נחיתות וצריכים לעבור תהליכי שינוי. יש לזכור ייצוג זה, בעיקר על רקע הטענות שלפיהן ניצולי השואה התקבלו בארץ באהדה רבה יותר מהמזרחים בשל מוצאם האירופי.

שני שירים

ליל שמירה

לשקע בתוך העינים שלך
כמו בחלום חום-שחר
של ליל-שמירה.
להתעורר ממחשבות על אהבה
ועל קרבה.

הייתי מזמין אותך עכשיו
למקום הכי בודד בעולם –
אלי ללב.

כי גם באהבה
יש משהו נשבר,
משהו נגמר
כמו ליל שמירה.

שליט המחשבות

שפתך רפרפו על אגני
כשריטת כנפי פרפר.
בהכל דק, אושה זדונית.

מלים זרות בהשכה –
ונהפכת לשליט מחשבותי.

כאות קין
דמותך טבועה בזכרוני
באשר אלך, באשר אבוא
אתה אתי.

מלת סתרים קדומה
עוד מהדהדת
בזכרון גלים
בקונכיה.

X ימים לאחר מגיפת אמנזיה

לְדַרְךָ הַזֶּה יֵצְאוּנוּ בִּידֵיעָה שְׁלֵא נִגְלָה שׁוּם דְּבַר מִדְּהִים.
לֹא צָפִינוּ לְגַלוֹת מִסְּלוֹל חֶדֶשׁ לְמַרְקוֹרִי, לֹא חָלַמְנוּ
לְיֵשֵׁב אֶת בְּעֵיּוֹת הַקְּוֹנְטִים, לֹא בִקְשָׁנוּ אֲמַתּוֹת
פִּילוֹסוֹפִיּוֹת חֲדָשׁוֹת.

יֵצְאוּנוּ כְּשֶׁנִּבְנוּ מִפְּנֵה אֵל כֹּל מַה שֶּׁעַד לְרֹגַע הָאֵמְנוּ בּוֹ.
בַּחוּץ הִסְתּוֹבְבוּ שְׁמוֹעוֹת שְׁמָלִים מְסִימוֹת הַחֵלּוֹ
לְהַעֲלֵם מִן הַמְּלוֹן, אֲךָ אִישׁ לֹא זָכַר בְּאֵלוֹ מְלִים מְדַבֵּר.

הַפְּכָנוּ חֲשָׁדָנִים כְּלָפִי כֹל סוּג שֶׁל הִיסְטוֹרְיָה.
בְּאֵטִיּוֹת הַשְּׁמֵשׁ צִמְחָה קֶר, מִשָּׁהוּ בָּנוּ
נְסוּג לְאַחֹר, אֲבָל יִדְעֵנוּ: אֲנַחְנוּ מוֹגְגִים.

לְעֵתִים, כְּאֲשֶׁר הָרוּחַ כִּסָּה אֶת עֵינֵינוּ, הִתְפַּתִּינוּ
לְהֵאֱמִין בְּשְׁמוֹעוֹת מִשְׁנוֹת. חָלַק אָמְרוּ שְׁאֵלֵהֶם
הוֹפִיעַ בְּבִגְדֵי תֵלִין מִפָּרַע וְצוּהָ לְקַפֵּץ עַל רִגְלֵ אַחַת,
אַחֵרִים, סָפְרוּ שֶׁשְּׁמָעוּ אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים עַל הִיכָלֶת
לְנֶשֶׁם תַּחַת מַיִם אֲבָל רַק בְּזִמָּן שֶׁהָאוִיר צָלוּל.

זֶה לֹא עוֹר לָנוּ בְּכֻלּוֹם. יִדְעֵנוּ שֶׁהַגְּאוּגְרַפְיָה שֶׁלָּנוּ אַחֲרָת.
בִּינְתַיִם הַבֶּשֶׁר הַכְּשִׁיל מְעֵלֵינוּ. שְׁמַעְנוּ אֶת עֲצָמְנוּ
יוֹתֵר וְיוֹתֵר מְדַבְּרִים בְּגוֹף רַבִּים. הִתְקַבְּצָנוּ יַחַד.
מֵאֲמִינִים שָׂרַק כֶּף נוֹכַל לְתַמְךָ זֶה בְּזֶה,
קָפְאוּנוּ בְּתַנּוּחַת הַסֶּפֶק.

זיכרונות נרקבים לאטם

שוטטתי בין הקברים. נתקלתי בכל מיני מצבות שלכדו את תשומת לבי. כולם נהפכים במותם לאהובים ויקרים. הם בטח עיצבנו פעם מישהו. בטח גם מישהו לא אהב אותם. הכל נשכח. המוות הופך חיים חסרי ערך לבעלי ערך

אפילו הירח הביט עלי בפליאה: "מה את עושה כאן בשעה כזאת מאוחרת?" לא נתתי לאשליה הוליוודית שיצרו סרטי אימה זולים להכתיב לי את חוויית השוטטות בבית הקברות, אך היא בהחלט היתה שם. יש משהו פרדוקסלי בתחושת החיות שמציפה אותי דווקא במקום שהמוות שוכן בו. המקום שכולם ישנים בו בתוך אדמה ומתכסים באפר ושיש. דמיינתי פרסומת למזרן אורתופדי של "קינג קויל". מלאך המוות נראה שם ישן שנת ישרים, כשחיוך קטן נסוך על פניו. אני כבר מצאתי לוקיישן ולקוחות מרוצים. מקווה שאני לא עושה שמות בנשמות.

לפני שנכנסתי למתחם השיש פגשתי במוות מוחשי, מבעבע ומהביל בדמות חתול דרוס על הכביש. קרביו החשופים קיבלו את פני בברכה. רחבת בית הקברות היתה שוממת. קבוצת אבנים מסותתות. מלבנים מלבנים. נרות מפיצים אור גחלילי. אותיות חרותות על שיש לבן. פתאום חשבתי על הפסוק "לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ". על השיש המונוכרומי צומחים פרחים מלוטשים וצבעוניים.

המחשבות רצות. לילה. פעם לפני שנים זה היה סוף העיר ועכשיו זה לב העיר. בין בתי המגורים שוכנת לה עיר מתים. עיר מתה בתוך עיר חיה או להיפך? מפחיד. מרגיע. קיוויתי להיתקל בקברו של סבי. אני מכירה אותו בשחור לבן, אך הוא אינו מכיר אותי. אף פעם לא אמרתי את המלה סבא. הוא מת לפני שנולדתי.

שוטטתי בין הקברים. נתקלתי בכל מיני מצבות שלכדו את תשומת לבי. על מצבה שחורה ראיתי באותיות של זהב את השם "טוני סופרנו". התפלאתי. במבט חוזר הבחנתי שזה "טוני סופרנו". רציתי כל כך סצינה

דרמטית שהייתי מוכנה לגייס אפילו את "הסופרנוס". לשווא. דממה. הקבר של "חיים חיים" היה קטן קטן. חלקה ריקה המתינה לידו למיועד עתידי. על מצבה אחרת היה כתוב "משה כהן". מוזר להיתקל בקבר עם שם שמכירים. מה יקרה אם אתקל בשמי על אחת המצבות. זה כמו להיתקל במודעת אבל בעיתון המכריזה על מותך. פעם זה קרה לי. רעש מכונית הפר את השלווה.

המשכתי ללכת בין שבילי האבנים. אבנים אבנים. מידע תמציתי על סבתא אהובה, אח יקר. כולם נהפכים במותם לאהובים ויקרים. הם בטח עיצבנו פעם מישוהו. בטח גם מישוהו לא אהב אותם. הכל נשכח. המוות הופך חיים חסרי ערך לבעלי ערך. היה ניסיון (כושל אני חייבת להודות) לכתוב שיר, שכנראה אפיין את האדם שמתחת למצבה. שום משפט לא היה קשור לקודמו, חוץ מאיננו האותיות להרכיב את שם המנוח בראש כל משפט. לא היה בשיר שום סממן מרגש ובטח לא היגיון. נראה כי המנוח תקוע עם שיר גרוע מעליו לנצח.

תרבות זיכרון והנצחה. לזכור את מה שכבר נשכח. האם מה שנשאר אחרי מותנו אלו כמה מלים על מצבה המציגות את תמצית חיינו? קשה לי עם המינימליזם הזה. אני מניחה שהקבר שלי יהיה עמוס בכל מיני דברים מפני שאני לא יודעת להבחין בין עיקר לטפל. כדי לגבש עמדה מוצקה על מראה הקבר שלי אני צריכה לחיות עוד קצת.

החלטתי להתיישב על ספסל זקן בין קברה של אדרי רחל לבין קברו של יחיא שטרית. תהיתי מי שני האנשים הללו? הם לא קשורים זה לזה וגורלם אילץ אותם להיות צמודים. אולי נפגשו פעם בחייהם? אולי נתקלו פעם ברחוב? בטעות. התנצלו. ואולי לא. נשכחתי על הספסל ביניהם. הייתי גוף בין גופות רק בלי שיש מעלי. ניסיתי לרקום חיים לשכני. סיפור הרואי או סיפור פשוט. מה צבע עיניה של רחל אדרי? מה יחיא שטרית הכי אהב לאכול? יכולתי להבחין בצמרות העצים החשופות ומעליהן פרושים שמים שחורים מנוקדים בכוכבים קרובים ורחוקים. שלווה.

קבוצה נוספת של מצבות שיש בוהקות. מכונית חונה בחניון הסמוך לבית העלמין. לפתע משאלתי ההוליוודית התגשמה. הבחנתי בפתח שחור בין אבני שיש לבנות. ראיתי בדמיוני את היד שתיקח אותי למעמקי השאול. מסע בארץ הפלאות – גירסת המתים. תחילה התלבטתי אם להכניס את היד לחריץ שנוצר בקברו של אליהו 1947-2003. אני אכניס את היד ומישהו מצדו השני של הקבר ייקח אותי למסע מופלא. התבררתי. היתה שם רק אדמה לחה. אבל אני בכל זאת מודה לאליהו

2003-1947 על הדבר הכי קרוב לסצינה מסרט אימה זול. תודה. אם התאריך לא היה חרות על קברו, הקרבה לליל הסדר היתה גורמת לי לחשוב שמדובר בקברו של האליהו או לפחות בסניף הבאר שבעי.

יצאתי להפסקת סיגריה. אפר הסיגריה נוחת בשקט לעפר. מצטערת על החיבור הבוטה בין העפר לאפר, אבל מראש בחרתי לא לחסום אף מחשבה שהשהייה במקום הזה תעלה במוחי. תאמינו לי. זה הפתיע אפילו אותי. 20:22. גלגלי המוח חדים ופועלים ללא הפסקה. אין צורך במאמץ מחשבתי לשימונם. השוטטות במקום הזה היא שמן מכונות משובח, שמניע ודוחף את כל הבוכנות במוחי. פשוט להתבונן ולהבחין בדברים. הקיום שלא תלוי במהות המקום. חיים שלמים מתנהלים סביבו ללא קשר לעולמם, המרתק כשלעצמו, של המתים. יחד עם המחשבה על הבשר החי שלי לעומת הבשר המת מתחתי, יכולתי להבחין במגוון צלילים שמסביב. מכוניות, ציפורים ששנתן נדדה צייצו והפיחו חיים אחרים במקום, נביחה של כלב מגינה סמוכה. צלילי חיים שזורים בשקט החרישי של בית הקברות בלילה. הרגשתי אינוחות לא בגלל שהפרעתי למתים, אלא לחיים. הצרצרים ניהלו דיון ער ביניהם. אולי הם לא רגילים לראות אדם שהולך במקום מגוריהם בשעת לילה מאוחרת.

שירותים. מי בכלל רוצה לעשות את צרכיו במקום כזה? מצאתי חיבור בין שני דברים מנוגדים. המכניקה הפשוטה של בני אנוש: מייצרים פסולת גם בחיינו וגם במותנו.

איפה נכנס אלוהים לכל העסק הזה? האם כל האלוהימים שבשמים מתכנסים למועצת זקנים ומחליטים את מי לשבץ איפה, או לחלופין את מי להדיח? איפה הטור לגן עדן? ימינה? איפה הטור לגיהנום? שמאלה? אבל לי יש רק שאלה.

רחובות. שמים זרועי כוכבים. צלילי חיים שגרתיים בקעו מבית סמוך. לעומת זאת במרחק של כמה מטרים תולעים מכרסמות. בין שתי קצוות סקאלת הקיום, אני מתבוננת וצדה משמעויות נוספות, הרי לא יכול להיות שבוה נגמר הכל. זיכרונות נרקבים לאטם.

המלחמה נגמרה. כרוניקה של כאב

נגמרה המלחמה, על האדמה מוטלות הגוויות,
מהצד שלי – אני, פצועה במצב אנוש בלי לב,
ובלי עיניים.

מהצד שלך – אתה, פצוע במצב בינוני בלי תחושות,
ובלי רגליים.

האור"ם בא לשדה הקרב, לנסות לפייס בין הצדדים
"דגל לבן", פסק!

ראש הממשלה גייס את הפמליה שלו והגיע גם הוא לדיונים.
"נחזיר איברים" טען!

לך התחושות
ולך הלב

"לא! לא" צעקתי, "בלי לב אני לא חיה, הכל או כלום אלוהים הוא
גדול".

מהצד שלך דממה, שמאלני נהיית לי פתאום, עכשיו שנותרת בלי רגליים
תיקח את שלי ותיכנס פנימה, לתוכי, לפגע איברים שעוד לא ראו פחד,
שעוד יודעים תמימות.

המשפחות מגיעות למשא ומתן, בוכות ומבכות, מתגעגעות לילדים
שמתו בצעירותם בזמן שהגנו על לבם,

"תרפו תוותרו", שלטים מתנוססים. "זה פשוט לא שווה את זה", אם
שכולה זועקת.

"כרוניקה של עצבות", נכתב בעיתון.

"חיים משותפים", הקואליציה העלתה אחרי דיונים ממושכים.

"לא יקום ולא יהיה. הכיצד יכולה אני לחיות ליד האדם שעקר את עיני.
האם צריכה אני לצפות שהוא יוליך את דרכי, אמנם רגליים אין לו להניח
בין רגלי אך כעת משנותר בלי תחושות הוא אינו יודע פחד לא! ולא!"

פשרה צריכה להיות.

למה לא אוגנדה?

למה דווקא אתה !
פוליטיקאים בחליפות, העם בוכה.
אני ואתה חסרי כל.
אין מזון ואין משקה. התשתיות נפגעו במבצע האחרון.
אך אין פשרות.
לאן מכאן ?
נעביר גבולות בינינו ונבנה צבא מזוין.
נחטוף תחושות ונענה אותם למען שמץ מידע.
נתבלבל.
ניאנס.
נגדל ילדים על ערכי מלחמה.
נחיה על תקשורת מגנה.
נאמין לזיופים.
נפחד.
נחיה על מנה זעומה של אושר.
מיתון.
שחיתות.
הונאות.
מה נותר ?
הכל בגלל אדמה אנושית.
אבל היא שלי, הייתי שם קודם.
קטנוני.
מה האמת ?
אני או אתה או אנחנו.
כרוניקה של עצבות.
כרוניקה של כאב.
ככה נכתב בעיתון היום.

קורט

עוד בְּקֶר שְׁקֵט
אִם כָּל יוֹם אֶת מִתְרַחֶקֶת יוֹתֵר
אֲנִי רוֹאֶה יְבֻלוֹת עַל כְּפוֹת רַגְלִים שְׁעוֹזְבוֹת אוֹתִי
אִם אֶת עוֹזְבֹת אוֹתִי זֶה לֹא בִגְלָלִי

קוֹרֵט קוֹבִיִּין מֵת לֹא בִגְלָלִי
קוֹרֵט קוֹבִיִּין לֹא מֵת בְּשִׁבְלִי

בְּטֻלוֹיָזְיָה רַק פֶּחֶד וְתַעֲבוֹב
הֵם רוֹצִים שְׁאֲקֵנָה יוֹתֵר בְּגָדִים יוֹתֵר שְׁטִיּוֹת
שְׁאֲהִיָּה מִחֶבֶר לְכָל הַרְשָׁתוֹת
עֲשָׂרִים פַּעַם בְּיוֹם לְשִׁמְעַ תְּדַשׁוֹת
בְּלִי לְהִתְעַצְבֵּן בְּלִי לְצִאת לְרַחוֹב
לְהִרְקֵב בְּסֻלּוֹן מוֹל הַפֶּרְסוֹמוֹת
לֹא לְהִרְגִישׁ לֹא לְאַהֵב

קוֹרֵט קוֹבִיִּין מֵת לֹא בִגְלָלִי
קוֹרֵט קוֹבִיִּין לֹא מֵת בְּשִׁבְלִי

אֵל תַּחֲלִיפֵי אֶהְבֶּה בְּכֶסֶף
אֵל תַּחֲלִיפֵי אֶת הַחַיִּים שְׁלֶךְ בְּכֶסֶף
יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהַכֶּסֶף לֹא יְכוּל לְקַנּוֹת
אֶהְבֶּה וְחַיִּים כֶּסֶף לֹא יְכוּל לְקַנּוֹת

לִיָּלָה אֶפֶל אֲנִי לֹא נִרְדָּם
בְּתוֹךְ הָרָאִי יֵשׁ בֶּן אָדָם
אֲנִי לֹא מְסַגֵּל לְהִסְתַּכֵּל לוֹ בְּפָנַיִם
אֲנִי אוֹהֵב אֲנָשִׁים גַּם אִם הֵם אַכְזָרִיִּים
קוֹרֵט קוֹבִיִּין מֵת לֹא בִגְלָלִי
קוֹרֵט קוֹבִיִּין לֹא מֵת בְּשִׁבְלִי

התגובה של אנה ליזה למייל ממר אגוזי

יש לי איזה אנטי נגד כל "הקליקזציה" הזאת. הפחד הקמאי הזה שבתוכי שיום אחד המחשב שלי פשוט ייחפך למפלצת ענקית בעלת ורידים אדומים מתפקעים בעיניים, פעורת פה מלא בתולעים ורימות שתטרוף אותי

אחרי שבחנתי לאורך לרוחב ולעומק את כל המלים, סימני הקריאה, השאלה והתמיהה ניסיתי לתרגם אותם לשפה קולית. איך הדברים היו נשמעים בקולך?

אבל הנה עוד פיסת מידע כנה: יש לי איזה אנטי נגד כל "הקליקזציה" הזאת. הפחד הקמאי הזה שבתוכי שיום אחד המחשב שלי פשוט ייחפך למפלצת ענקית (מה שלא סותר את היתרונות שאני מוצאת ברשת, אלא שהם הולכים שלובי ידיים). מפלצת בעלת ורידים אדומים מתפקעים בעיניים, פעורת פה מלא בתולעים ורימות שתטרוף אותי. תיאור הכי דוחה ומאיים שאפשר להעלות ממסדרונות דמיון אפלים. מבחינתי הייתי שולחת לך את אותו מייל בדואר, זוכר? המעטפה הזאת עם הבול שמלקקים ושולחים בדואר. אני אפילו מעדיפה את המעטפה הישנה. לא המעטפה מהדור השלישי שהבול כבר built-in, אלא מעטפה שמצריכה מערכת יחסים אקטיבית ביני לבינה. מחשבה נוספת שהסוגיה הזאת תמיד מעלה בי היא: די-אן-איי. תמיד צצה לי המחשבה בראש: "הרוק שלי עכשיו הולך לעבור בין קורי רשת הדואר". הדבר אף מחמיר בזמן טיולים ממושכים בחו"ל: "עכשיו הרוק שלי מופץ ברחבי העולם כולו". מחשבה מגלומנית מדי או מחשבה זעירה

העוברת רק ברמת הנוירוניס במוח ואיכשהו פילחה את הנתיב שבו היא עוברת אל סף התודעה.

איך הגעתי מתכתובת וירטואלית בינינו לדי־אן־איי? רק אלוהי המידע הווירטואלי והאנושי יודע.

אנה ליזה היא בחורה פחדנית ולוקח לה זמן ללחוץ על send במגוון תחומים בחייה, כולל להתחיל עם בחור אחד "אגוז קשה לפיצוח" אבל היא תעשה זאת מתישהו.

26.01.2010

המכתב הזה הוא האמת שלי

ספיר רעשה בעקבות מנשר שהפיץ חיים ביטון, סטודנט במכללה, ובו ציטט, מתוך הבלוג שכותב בני ציפר באתר "הארץ", קטע המלגלג על חגיגות המימונה וקטעים אחרים החושפים לדעתו את הגזענות וההתנשאות של ציפר, המרצה השנה בספיר ועורך במסגרת זו גם את המגזין הזה. בתוך סערת הרוחות הכללית כתבה רחלי פרידמן את המכתב הבא

בני ציפר היקר, שלום רב,

דברים קשים אמרת, ומתוך בורות מוחלטת, על המימונה. ברור לי שלא חקרת לעומק ולא בדקת את מה שעומד מאחורי המסורות של יהודי מרוקו. אחד הדברים שלמדתי בבית ומאוחר יותר בזמן הלימודים הוא לבדוק ולחקור לפני שקובעים עובדות. אפשר פשוט לעשות גוגל, או לפתוח ספר ולגלות מה מקורה של המימונה. הייתי מצפה לזה מהמורה שלי.

במחלקה שאני מלמד בה יש כמה סטודנטים מוכשרים בצורה לא רגילה, יצירתיים ומקוריים. אבל אלה צעירים שאין להם כסף לקנות ספר "סטימצקי" או "צומת ספרים", מוזל ככל שיהיה הספר. וגם כשיש להם, הם לא יודעים מה לקנות, מפני שכל חינוכם היה לקוי מההתחלה במונח זה שלא טרחו לפקוח את עיניהם ליופי של הספרות והאמנות.

כך כתבת באחרונה באחד הפוסטים של הבלוג שלך. ואני רוצה לספר לך כמה דברים על עצמי ומשפחתי. אמי עלתה לארץ בגיל שנתיים מפולין וגדלה עד גיל שמונה בפחונים ובדונים של מעברה בחיפה. היא התחתנה בגיל 22, עברה בעקבות בעלה לבאר שבע והיתה עסוקה בעיקר בגידולנו שלנו, הילדים.

הזיכרונות המובהקים ביותר מילדותי הם הספרים שקראה לי. עד היום אני מסוגלת לדקלם בעל פה חלקים מהספר "הילד הזה הוא אני"

של יהודה אטלס באינטונציה שלה ("רחוק מהבית קיבלתי מכות, מילד גדול והתחלתי לבכות. בדרך הביתה הבכי נחלש, ראיתי את אמא, התחיל מחדש"), או מ"הביצה שהתחפשה". אמא חוזרת כיום וקוראת אותם לאחייני הקטנים.

תמיד היה לה מנוי בספרייה העירונית והיא היתה שואלת משם ספרים עבים. אני זוכרת את עצמי שואלת אותה: "אמא איך את זוכרת את ההתחלה של הספר כשאת מגיעה לעמוד 400?"

בגיל ההתבגרות קראתי לעתים רחוקות, בעיקר אם נתקלתי בספר שמצא חן בעיני על מדף הספרים של אחותי הבכורה. אבל בצבא חזרתי וגיליתי החדווה שבקריאה ואת העולמות הקסומים המתגלים כשצוללים אל הספרים.

אבי עלה לארץ מברית המועצות בשנת 1962. מנעוריו נאלץ לעזור בפרנסת המשפחה ועל כן אפילו קרוא וכתוב לא למד כראוי בבית הספר. אני זוכרת שאחיינתי הפעוטה ביקשה ממנו פעם שיקרא לה סיפור. הוא לא היסס לרגע, לקח לידי ספר והמציא במקום סיפור מקסים.

נכון. המשכורת שלי לא גבוהה. אני רק ברמנית בקפה. במשכורת הזאת אני מממנת את שכר הלימוד ושכר הדירה. ובכל זאת, מדי פעם, אני מרגישה צורך לקנות ספר. "נראה לי שאני אעמוד במבצע של ארבע במאה", אני אומרת בלבי. אני מרגישה שיש ספרים שמוכרחים להיות אצלי על המדף: קפקא, סיפורים פטרבורגיים, יונה וולך, עכשיו גם שמעון אדף. ואורוול, ו"מאה שנים של בדידות" וספרה האחרון של נורית גרין, והמסה של נסים קלדרון על הרוק הישראלי. ופול אוסטר ו"החיוך האטרוסקי" הרגיש שכל כך אהבתי ולא רציתי להיפרד מהדמות בסיומו. ושירי רחל. יש לי חלום שמדף הספרים אצלי בבית יהיה כמו המדף שבכניסה למשרדי בית ההוצאה "עם עובד" שביקרנו בו בסוף אפריל. בעת הביקור שם הרגשתי כמו צ'ארלי בממלכת השוקולד.

סיפרתי על פרשת ההטרדה המינית לחברי יואכים. והתביישתי מכך שאני צריך לספר לו, שמה שמעניין אנשים בארץ הזאת הוא שטויות מהסוג הזה. מתחת לאף של האנשים האלה נעשות עוולות קטנות וגדולות ומעשי ונדלזים לפלסטינים, והם עייפים מכדי להזיז את התחת שלהם ולמחות או לבוא ולו פעם אחת להשתתף בהפגנת מחאה בבילעין או בנעלין או בשיח ג'ראח. אבל כשנוגעים באשה לרעה מבחינה מינית, הם מזדקפים על הרגליים האחוריות, כי זה יותר פיקנטי ויותר סקסי.

גם את זה קראתי באחד הפוסטים שלך. זה שבעיניך כל גבר יכול להטריד מינית אשה ולגעת בה כי זה מה שהוא רוצה, נחשב דבר חסר

חשיבות בעיניך. תן לי לספר לך סיפור קטן שקרה לי, כדי שתבין שאני מדברת באופן הכי אישי ולא בשם שום אג'נדה חברתית-פוליטית כזו או אחרת.

איני זוכרת הכל לפרטי פרטים אבל כמה תמונות חקוקות בתודעתי. הייתי בתחילת גיל העשרה. ישבתי במקום המכונה "הדשא הגדול". לשם הייתי יוצאת לטייל עם הכלב שלי דסטי. והנה בא צעיר אחד והתיישב לידי. שוחחנו. היתה שעת בין ערביים. הוא התחיל לשלוח ידיים. אני זוכרת בבירור שישבתי על הדשא וחיבקתי בידי רגלי שהיו מקופלות וצמודות לגופי. הוא לא ליטף אותי. הוא שלח ידי לאבר המין! השתתקתי. קפאתי. הדמעות החלו לזלוג מעצמן. הבחור ניסה להסביר: "מה את חושבת, שבצבא זה לא יקרה לך?"

הרגשתי שאני צוללת לתוך בור עמוק. שוב לא הקשבתי לדבריו. פתאום הוא קם והלך. נשארתי יושבת שם בלי לזוז שעה או שתיים. לא הייתי נסערת. ישבתי בלי לזוז. ואז קמתי והלכתי, לא זוכרת לאן. מעולם לא סיפרתי על כך למישהו. בני היקר, זה לא נעים. פשוט כך. זה לא נעים להיות במקום הזה. תאמין לי.

ועוד כתבת בבלוג על סטודנט ממורמר שמלכלך ומכפיש אותך, כנראה בגלל שהציונים שלו נמוכים. אם היית טורח לבדוק היית מגלה מי הסטודנט וכמה התיאור הזה שלו רחוק מהמציאות. זה בחור שאני מעריכה את הרגישות שלו ואת והידע העצום שיש לו בתחומים רבים. הוא אדם מרתק שאכפת לו מן המתרחש בחברה. בניגוד לרוב האחרים הוא פשוט אומר את דעתו.

בעת הרב-שיח בהוצאת "עם עובד" לא הסתרת את דעותיך מאחורי מסך מחשב, אלא הטחת בפנינו דברים בוטים לא פחות. מבחינתי זו היתה סטירת לחי. ידעתי על המכתב עליך שמתרוצץ ברשת, קראתי אותו, אבל כשהטחת את הדברים בפרצופינו, ושמעתי אותך אומר את הדברים בקולך, זה היה כואב מאוד.

אני נהנית לכתוב למגזין התרבות שלנו, אני לומדת ממך וממייטל היקרה המון על כתיבה ועל עצמי. עד כדי כך, שבאתי לאמי ואמרתי לה כמו ילדה קטנה: "בני ציפר, הבני ציפר, החמיא לי על הכתיבה שלי". אבל עכשיו אני כבר לא יודעת מאיפה זה באמת בא. אולי מתוך רחמים על הבחורה הפריפריאלית שלא פקחה אף פעם את עיניה, ושצריך להציל אותה מהמסכנות שלה.

אני לא רוצה ברחמים של אף אחד. אני גאה במי שאני, ובמקום שאני באה ממנו. אני חוששת שאמנם החמאת לי על הכתיבה שלי מהבחינה המקצועית, אבל מתחת לפני השטח מסתרות אולי סיבות רוקבות. אולי הסיבה היחידה שאתה מלמד אותנו היא להציל אותנו מעצמנו ומהבורות שלנו. כמובן, את הכל אתה עושה בחיך ולעיתים בהומור. אולי זה מה שגורם למלכוד הזה שנכנסתי אליו. עכשיו אני מבולבלת. פתאום מתברר לי, שמי שבטחתי בו ושמחתי על המחמאות שהרעיף עלי הכתיבה שלי, ולמדתי הרבה ממקצועיותו ונהייתי מנוכחותו, הוא אדם שהשקפת עולמו צרה יותר משחשבתי, שהוא חושב בתבניות סטריאוטיפיות ובהכללות נוראות.

גם אני, למען האמת, חשבתי עליך תחילה בסטריאוטיפים. וכשהתחלת לפעמים את השיעור בהאזנה למוסיקה קלאסית אמרתי בלבי: הוא אליטיסט ומתנשא כמו העיתון שהוא עובד בו. ואכן מיד התברר שלפי דעתך, התרבות האוסטרו-גרמנית היא הטובה ביותר. אבל ביחד עם זאת התגלית כאדם נחמד, חייכן בעל חוש הומור ובעל ידע נרחב שכדאי ללמוד ממנו. הערכת את זה שגם אם אתה מתנשא קצת, לפחות אתה אומר את זה בקול ולא מסתתר מאחורי שום מסכה. עכשיו, שוב איני יודעת. אולי מאחורי כל זה מסתתר משהו אפל.

אני מבולבלת וכועסת ופגועה. עד כמה אני יכולה לעשות את ההפרדה בין בני ציפר העורך המוערך והאינטלקטואל, לבין בני "האחר"? הבלבול גדול.

המכתב הזה הוא האמת שלי. שלי, רחלי פרידמן, בת 27, מבאר שבע. כרגע ברמינת קפה ובעתיד: כותבת. בצורה זו או אחרת.

בני ציפר משיב:

אין דבר המשמח מרצה בתחום התרבות יותר מהיכולת לעורר ויכוח סוער כל כך, שעניינו בעצם הקשרים הרגשיים העזים שלנו אל התרבות שגדלנו עליה. אני מקווה שמתוך האיבה ההתחלתית תצמח פתיחות ויכולת להאזין זה לטענותיו של זה, ולהעשיר זה את זה.

עם כל המטען השלילי שנדמה שנוצר כאן, ראיתי איך מתפתחים טקסטים טובים המצליחים לבטא רעיונות ורגשות מורכבים. ובזאת אני מרגיש שבאתי על שכרי.

לך תעשה חמוצים!

מילון דרומי

עידן אבוטבול וחן ליפשיץ ליקטו מטבעות לשון אופייניות לדרום, או שעל פי הטענה מוצאן מהדרום

אבר־ענטר, אבר־עלי – עושה פוזות, מנסה להפחיד.
אין דברים כאלה – מדהים, לא ייאמן.
אל תערבב אותי – אל תשקר לי, אל תעבוד עלי.
ביתחולים – סלנג באר־שבעי, בית חולים מחובר.
בשל – מישהו שמנסה להצחיק ולא ממש הולך לו.
גלגלי הצלה, מזוודות, צדדים – שומני צד, מה שכל בחורה חולמת להיפטר ממנו.
דבע – טיפש, טמבל.
דיבור נגוע – שיחה בין ערסים שבה אחד הצדדים אומר דברים שעוברים את גבול הטעם הטוב.
הייתי שוטף לה ת'אוטו – חידוש של "הייתי עושה לה טובה..."
הייתי משחקת לו בפרו – הגירסה הנשית של הביטוי הקודם.
ווח'ש – מתלהב מעצמו.
חופר – אחד שמדבר הרבה ולא מעניין אף אחד.
טחון – עשיר מאוד.
יוסוף – נוד שקט עם ריח חריף במיוחד.
להתקרר – להפריז בשתייה ועישון, בדרך כלל במסיבה או בהופעה.
להתקרנף – לאכול בחזירות, כשרעבים מאוד.
לך תישן על האף – לך מפה, אתה לא מבין כלום.
לך תעשה חמוצים – כנ"ל, רק שבמקרה הזה מבקשים ממנו לעשות דבר מועיל (חמוצים) ולא סתם לישון על האף.

מארגנת חינוך – פרוחה ברמה הכי גבוהה שיש, עם הדיבור והאביזורים הנלווים.

מגז'יר – בוכה בלי סוף.

מכפר – מעצבן בצורה מוגזמת, מציק מאוד.

מפוצץ – מסטול מאוד.

מתחנגל – הומו נשי מאוד, ססי.

מתעווז – מנסה להרשים, עושה דאווינים.

מתקרקר – צוחק צחוק גדול ללא מעצורים.

נגר – ספורטאי גרוע מאוד במה שהוא עושה ונראה כאילו לא קשור לתחום. דוגמה: "תראה את שמעון גרשון הנגר הזה"

סגור העניין – כאשר ישנה הסכמה מוחלטת על נושא כלשהו.

סחי (בלטה) – לא מעושן, צלול לגמרי, יש המוספים את המלה "בלטה" כדי להדגיש עד כמה הם סחים. "אחי לא עישנתי שבועיים, אני סחי בלטה"

סקסדאמאס – הודעת SMS שנשלחת כדי להשיג דפיקה.

סקרנים – שערות בחזה של גבר שמבצבצות מהצווארון החוצה ומתעניינות במתרחש סביבן.

פארש, פיוח – חלש אופי, פחדן.

פייסל, ג'וני – כינוי לסיגריה מגולגלת, ג'וינט.

פלצן – מתנשא, חושב שהוא טוב יותר מאחרים.

פצוע – אידיוט גמור.

קנטה – פינה נוחה וטובה לשבת או להתמקם בה.

קרוע, גזור – מישהו מצחיק בטירוף.

שבורה – בחורה מכוערת ולא חכמה במיוחד. "מאיפה הבאת את השבורה הזאת?"

שכונה – אווירה משוחררת בלי גבולות במקומות שאינם מתאימים לכך. יש המשתמשים גם במלה "שוק".

שוליים – כתמי זיעה עגולים על החולצה בבית השחי.

ש'תחרר – אל תהיה כבד. כאשר אומרים "ש'תחרר ממני באימשך" אז הכוונה משתנה ל"עזוב אותי בשקט".